

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: eg. sz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Hódításunk érdekében.

II.

Mikor az 1881-iki debreceni zsinaton az öt egyházkerület közigazgatási egyesítése kimondott, nagy lön akkor a zsinat tagjai között az öröms a lelkesedés. Bizonyára nem volna kisebb ok az örömrre az az óhajtott nagy lépése sem egyházunknak, ha mostani, sokféle szakadozott hit, és szellemi élete, ennek iránya, és törekvése céltudatosabbá, s egységessé tétetnék. Ennek a nagy előre lépésnek valóra válása annak lenne bizonyosága közöttünk, hogy a jelenlegi — sok részben csak külső formákhoz tapadó hitéletünk, — teremtő munkás hiterővé alakult át, és hogy egész egyházunk — főiben és tagjaiban, — megértette mennyei Urának, Krisztusnak eme parancsát: „ereszszétek mélyebbre a hálót.“ Valóban, ha egyetemes Konventünk, mint, az egész hazai reformátusság képviselője, a nép lelkének, vallásos érzületének mélyére eresztené hálóját, ha az egész nép szívéhez, indulatához szólana a Szt. Lélek szólásának erejével, bekövetkeznék köztünk is az a régi, most is kívánatos csoda, hogy megtelnék az egyház hálója népeknek nagy sokaságával. Ime a jezsuitizmus az ő egységes, és titkos tervei szerént ki ereszté az ő hálóját a közélet minden vizeiben, veszedelmes munkáját száz és száz féle módon, nagy sikerrel végezi; mi pedig minden téren vissza szorítatva nap-nap után mind jobban sorvadunk. Bámulatos dolog az, hogy a jezsuitizmus által támogatott római papság mily erős vallási fanatizmust tudott felébreszteni a népben néhány év alatt. Mintha az évtizedek óta tartó nemzeti oktatásnak, nevelésnek minden eredményét egyszerre elfujták volna a haza földjéről, a sötét babonák és képtelen csodák gomba módra kelnek ki a nép között. Ha így lehet hatni a népre rossz, és veszedelmes irányban, hogy ne lehetne

hatni megfelelő buzgalommal és eszközökkel jó irányban is?!

A külföldi református nemzetek egyházi főhatóságai már régtől fogva nagy buzgalommal használják azokat az eszközöket, melyek által a nép vallásos tulajdonságait, vallásos, hitbeli erejét felébreszthetik. Tudnak, és akarnak a nép szívéhez szólani a Szt. Lélek Isten szavának erejével, tudják, és akarják a hit, és szeretet láncaival egy testté összetüzni népöket. Egy régi könyvnek előszavaiból olvastam azt, hogy pár évtizeddel ezelőtt a skót reformátusok országos zsinata a mi magyar ref. egyházunkhoz is intézte figyelmeztető, buzdító szózatát. Az a zsinat a Jelenések könyvének ama megdöbbentő intéseivel kiáltott hozzánk: „vagyon valami ellened való mondásom, mert a te első szeretetedet elhagyod; emlékezzél meg azért, honnét estél ki, és térj meg, és az előbbi cselekedeteket cselekedjed.“ (Révész Imre egyh. beszédei 3 köt.) Azt a belső, lelki erőtlenséget, hitbeli közönnyt, és szakadozottságot, azt a munkában való tervszerűtlenséget, és nehézkességet, a mi most a magyar ref. egyházat jellemzi, a saját egyházi főhatóságunknak nem kell-e szintén szívére venni, s orvoslására erős szavát felemelni, úgy, mint régen a skótok zsinata cselekedte velünk?!

Világos tény gyanánt áll előttünk, hogy a közigazgatásilag letéző egység, még nem teszi az egyházat erőssé; minden támadással, és vésszel szemben ellenállóvá. Inkább a szellemi, a hiterőben, és munkás törekvésekben való egység a szükséges dolog. A pusztá közigazgatásos egyház képe bizonyos arisztokratikus vonásokkal bővölködik. A népre nézve felső hatóságok rideg magasságban látszanak állani, a honnan lefelé, az egyházat fentartó nép szívéhez élet, erő, melegség nem sugárzik. Pedig az az elv látszik helyesnek, hogy az egyházban mindenféle hatóság, vagy testület annyiban bir jogosultsággal,

a mennyiben lelki, hitbéli élet funkciót teljesít, oly módon, hogy a felsőbb rendű hatóságok működése, az alsóbb rendűeket az egyetemes egyház nagy célja felé segítse, irányítsa. Az egyház, — a mennyiben ez első sorban üdvközlő intézmény, vagy Isten országa, vagy Krisztusi életközösség. — minden intézményeiben oda tartozik hatni, hogy főjellege, és főcélja valósuljon meg.

A kálvinizmus, az ő külső szervezetében demokratikus egyház. Ez a jellege régen abban domborodott ki, hogy egy tagnak baja, sérelme vagy erőtlensége, valamennyinek hü segítségét, védelmét ébresztette föl. Óriási sulya, ereje a multban ebben a tulajdonságban gyökerezett. Az Isten ige isteni hatalma uralkodván egyaránt valamennyi tag felett, ebből az uralomból kifolyólag az egész egyház egy szellemi közösséget alkotott. Még külső alkotmánya nem volt az egyháznak, sok országban törvényileg elismerve sem volt, közigazgatási egységről szó sem lehetett. még is a kálvinizmus — minden országban hol követői voltak, -- a legsúlyosabb tényezőként, a legbatalmasabb erőként ismertetett el, mert volt a tagokban egységes hiterő, testvéri szeretet, és törhetetlen munkás kitartás, egy nagy cél felé haladni. A nehéz, küzdelmes századokban többször volt arra példa, hogy a kálvinizmusnak lelki egyessége, demokratikus összetartozósága nem csak egy ország református népére terjedt

ki, hanem egész Európa kálvinista népei is egy hatalmas egységgé tömörültek össze. A nagy külső nyomás, a jezsuitizmus félelmes előnyomulása minden vonalon; a közös veszély érzete tömöríté ily óriás testté a hitben, és célban egy lelkű népeket. Nevezetesen akkor is, mikor Cromwell uralkodott Angliában, az ő hatalmas lelkületének, hiterejének varázsa egész Európa kálvinista népeit az ő lelkének bátorságával, erejével árasztotta el, és ez az egység annyira tartózkodóvá tette a pápaságot, és a jezsuitákat is, hogy azon időben sehol nem háborgatták az „Istennek szent népét.“

Alig is szükséges azt bővebben említeni, hogy szellemi hatalommá, mai időnkben is, nálunk is, csak szellemi egység által lehet ref. egyházunk; és hogy ezt a szellemi egységet, ennek erejét nyilván valóvá kell tennünk magunkért is, meg a világért is. Hogy tegyük ezt másképp nyilvánvalóvá, mint az egész egyházat képviselő hatóságunk által, és pedig oly módon hogy ez hívja fel egyöntetű evangéliumi munkára, egyöntetű küzdelemre, valamennyi egyházunkat; jelöltessenek meg a bajok, a betegségek, melyek miatt sorvadunk, és pusztulunk, és hívattassanak fel a gyülekezetek ezrei a közös orvoslásra, a lelki, hitbéli megújulásra, az áldozatkészségre, a munkáságra. Ha az egyháznak szüksége van a prot. egyetemre, ha szüksége van még számos növevelő iskolára, ha szük-

TÁRCA.

IMRE SÁNDOR.

(Szül. 1820. aug. 6.; meghalt 1900. dec. 21.)

(Folytatás.)

De a nagyobb nyilvánosságtól való tartózkodása, félénkséggel határos szerénysége származásán kívül magyarázatát találja testi szervezetében és életmódjában is. Fia, az orvos írja rendelkezéseimre bocsátott emlékezésében, hogy atyja „bár minden belső szervében ép, de idegzetében gyenge ember“ volt. Ezt pedig egyfelől a tulságos szellemi munka, másfelől a testi erő fejlesztésének vagy legalább célszerű megőrzésének elhanyagolása okozta. Kora ifjúságától fogva korlátlanul foglalkoztatta elméjét s azontúl is egész életén keresztül úgyszólván egyetlen szórakozását könyveiben kereste és találta fel. Ez a tulságos szellemi munka káros viselkedéssel volt testi szervezetére, úgy, hogy testi ereje a végzett szellemi munkával sohasem állt arányban.

Ehez járult, hogy 38 éves kora táján súlyos tifuszon ment keresztül, aminek következménye bizonyos, szívdobogással, nehéz lélekzéssel, s ennek következtében ingerlékenységgel, sok beszéd után való kimerültséggel összekötött, állandóan beteges állapot lett. Ezt az állapotot még fokozta erős dohányzása, életének „egyetlen túlzása.“ Ez az állapot legjobban kínozta a

60-as években, debreceni tanárkodása idejében. Később, Kolozsvárott, majd nyugalomba vonulása után mikor a dohányzást is abba hagyta, több gondot fordított egészségi állapotára, rendes mozgást végzett s ennek, meg családja odaadó gondozásának köszönhető, hogy be egységre hajló organismusa dacára is 80 esztendőt élt.

Ez a beteges testi állapot, gyenge idegzet, alaptermészetén kívül, nagyban hozzájárult ahoz, hogy csaknem teljesen visszavonult életet élt. Azonkívül, hogy a szereplési viselkedés, melyet másokban is keményen elítélt, sohasem bántotta: ez a beteges ingerlékenység is oka volt annak, hogy „gyűléseken részt venni, nyilvánosan beszélni nem szeretett, sőt nem is volt képes, ha csak arra, mint pl. a kolozsvári egyetem megnyitására s több ünnepélyes, vagy hivatalos alkalommal, hivatalosan s elháríthatatlanul kötelezve nem volt.“* A gyülekezetektől való ezen irtózása, az u. n. *agoraphobia* okozta azt, hogy az ő munkásságát méltányoló tudományos egyesületek gyűlésein sem vett részt; semmi unszólással sem volt soha rávehető, hogy valamelyik értekezését akár az akadémiában, akár a Kisfaludy-társaságban maga felolvassa. Ebből következett, hogy a fővárosi írók, kivált az ifjabbak, személyesen nem is-

* Dr. Imre József: Jegyzetek boldogút édesapám Imre Sándor egyéniségéről és életfolyásáról. Kézirat. De a nagy szeretettel, kiváló gondnal és művésziességgel megírt *Jegyzetek* megérdemelnék, hogy az Imre Sándort tanulmányozók és tisztelők használatára egész terjedelmükben kinyomassanak.

sége van a prot. irodalom széles medrű elterjedésére, ha szüksége van szeretet-intézményekre, ha szüksége van a belmissió hitébresztő erősítő munkájára, ha szüksége van anyagi ügyeink rendezésére, ha itt az ideje közjogi dolgunkat is tisztázni az állammal az 1848. XX. t-cikk alapján, és ha szüksége van az egyháznak mindenek felett a Krisztust, és az ő evangéliomát oda adó hűséggel szerető szivekre, hát mindezt mondja meg a mi főhatóságunk népünk sok ezereinek. Ha mindenki tudja mire van szükség, majd mindenki munkához lát, hogy a mi kell, az meg legyen.

Az apostoli hitvallás szavai szerint elszoktuk mondani: hiszem a szentek egyességét. Hogy e magyar hazában lakó református vallású szentjei az Ur egyházának a fő, és lényeges dolgokban csakugyan egységgé legyenek, ez még a jövő feladata, a jövő munkája. E sürgős munka elvégzésének kötelessége álljon mindazok szeméi előtt, a kiket illet e kötelesség.

Ez új rejmációra szükség van. Ez új reformációban rejlő nagy erővel, elveink tanaink, eszméink nagy igazságainak kifejtésével fogjunk a magyar nemzet újabb meghódításához.

Fekete Gyula.

Közimádkozás.

A „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ f. é. 18 és 19. számában Szabó Aladár a „Lelkészképzéséről“ két vezér-

cikket ír. Az olvasónak nagy lelki gyönyörűséget ad, mind a kettő még a mellett is, hogy a professori idealismus, mely nem tudja teljesen megszerezni kapcsolatát a való viszonyokkal, itt ott tulásokra ragadja az író. Ezeket a tulásokat B. K. nem hagyta megjegyzés nélkül a Dunántuli Prot. Lapban, ha bár igaza van is, jobb lett volna hallgatni, mert az a Sz. A. két cikke oly gazdag a felséges igazságokban, hogy ezek mellett az a pár tulás elenyészik és szinte fáj az olvasónak, hogy az általános jó benyomás egy két hiba előtérbe állításával megzavartatik és mert alkalmat adott valakinek arra, hogy a Prot. E. és I. Lap 33. számában discreditálja a Sz. A. felfogását. Védelem színét hordja magán ez a kis elmefuttatás, de ahoz a szeretethez hasonlít, mely a védenet agyon öleli. Azt hiszem valami ifju ember írta kettős tüzzel, fél meggondolással.

Most nem akarok a lelkészképzés egész complexumára kiterjeszkedni — az igen tisztelt szerkesztő ur engedelmével majd alkalom adtán ezt is megteszem* — hanem csupán arra szoritkozom, a mi „a gyakorlati életre való nevelés követelményei“ közül a predikálást és közimádkozást illeti. Írásom olyan féle tendenciát is árulhat el mint ha Sz. A.-t a védelmező ellen akarom megvédelmezni; de ne vétessék ez tolakodásnak tőlem, mert hiszen az én lelkem is nyert Sz. A.-tól valamit, a mi vele szemben kedves lekötézetetést épített bennem.

Szabó Aladár ezeket mondja:

„Nekünk is távol attól, hogy az anyakönyvezetés és az administratív teendők végeztetését tekintenek gyakorlati lelkészi munkának, vagy az előre megírt imák leolvasását s a más által írt és bemagolt predikációk elszavalását: be kellene állitanunk a fiatal theologust a felügyeletünk alatt végzendő evangéliumi munkába.“

* Szívesen veszem.

Szerk.

merték; s ez ismeretség hiánya, kizárván a közvetlen hatást, volt egyik főoka annak, hogy tudományos irodalmi életünk vezetésében az őt sokaknál inkább megillető helyet el nem foglalhatta.

De, ha tulságos szerénysége s testi állapotából folyó tartózkodása következtében; bizonyára a közélet kárára, le is mondott a feltünőbb szereplésről, bőven talált ezért kárpótlást családi életében, mely az érzékeny csapások dacára is minden földi dolog között a legboldogítóbb volt rá nézve. Mert egyéniségének második szembetünő vonása, amely szintén egész munkásságára rányomta bélyegét, a családiasság, a családi élet tisztasága iránt érzett határtalan tisztelet és szeretet volt.

(Családiassága.) Nincs munkája, melyben a családi élet iránt érzett ezen szeretetének kifejezést nem adna. Az a meggyőződése, hogy a család szűk körének erkölcsi tisztaságán nyugszik a nagyobb családnak, a nemzetnek ereje, jövője. Azért a nemzet vezetőinek nincs elsőbrendű kötelessége, mint a családi élet érintetlen tisztaságát minden módon elősegíteni; tiszta, nemes, igazi emberi érzelmek csak a családi élet talajából fakadhatnak. S ezt nemesak hirdeti; kora társadalmának a családi élettel szemben tanúsított laza felfogását nemesak minden alkalommal kimélet nélkül ostromozza, hanem felfogását a maga családi életében meg is valóítja. Mindenki, a ki ismerte, egyértelműen magasztalja az ő családi életének mintaszerűségét. Háza templom volt, melynek oltárán egész élete folyásában a legszentebb érzelmeknek áldozott. Feleségét, kivel 51 eszten-

deig élt soha meg nem zavart egyetértésben, a bálványozásig, lelkéből szerette, vele magát egynek érezte, annyira, hogy kivált életének utolsó évtizedeiben, nála nélkül utra sem szeretett menni; és ha mégis távol kellett egymástól lenniök, gyakran megtörtént, hogy rosszul lett belé, de azonnal jobban lett, mihelyt felesége mellé ült és kezét megfogta. Ennek a megindító ragaszkodásnak azonban szavakban nem igen adott kifejezést, de nem is volt rá szükség, mert életének hű osztályosa teljesen megértette őt s odaadó ragaszkodását hasonlóval viszonzta. Gyermekei előtt azonban nem egyszer mondotta, hogy felesége nélkül már rég nem élne. A gondviselés meg is jutalmazta ezt az őszinte, igaz szeretetét, megtartotta neki mindvégig azt, kit mindennél jobban becsült s karjai között halhatott meg annak, ki nélkül élni nem tudott volna. Felesége után gyermekei voltak legnagyobb öröme, kiket mintaszerűen nevelt, úgy, hogy az ő példája egyenes cáfolata annak a nagyon elterjedt rafogásnak, mintha a paedagogus a saját gyermekeit jól nevelni nem tudná. Az Isten megáldotta boldog házasságát gyermekekkel: két fia és öt leánya volt. De apai szívét, keresztényi türelmét kemény próbára is tette, mert csak fiait nevelhette fel, leányait egytől-egyig eltemette. Szerető apai szívének, mely leányaihoz megkülönböztetett szeretettel ragaszkodott, óriási volt e sokszoros csapas, melyet csak feleségének és életben maradt gyermekeinek odaadó ragaszkodása tudott némileg enyhíteni. Roppant fájdalmat azonban szívébe zárta, nem panaszkodott. De mikor

„Hadd tanulna meg kis körben imádkozni s ne tekintené az imát valami előre megírandó és elszavazandó ékes szólásu műnek, hanem igazán Istenhez fordulónak, a melynek a szívből kell fakadnia.“ — „A szószerke nem volna szabad felereszteni senkit, a ki szívéből fakadó imával és saját maga által készített beszéddel nem tud az Isten és a gyülekezet elé állani.“ — Továbbá, hogy sajnálatos dolog ezt tekinteni a lelkész legfőbb teendőjének, hogy „leolvas egy imát s elmond egy más által megírt beszédet, a mely az ő lelkét soha meg nem mozdította s át nem hatotta.“ Mind aláírandó igazságok, megvalósítandó követelmények, illetve kiküszöbölendő hibák. Pusztán egy kifogás támasztható t. i. hogy az imának szívből vagy nem szívből támadását második személy és pedig ember nem constatálhatja. Aláírandó igazságok, de nem a 33. szám belüli kommunisáló felfogása szerint.

A Sz. A. soraiból én nem: olvasom ki, sem azt, hogy az anyakönyvvezetés, administratív teendő nem gyakorlati lelkészi munka, csak azt, hogy a gyakorlati lelkészi munka ebben nem merül ki; sem azt hogy előre megírt imát leolvasni s a más által írt predikációt elmondani egyáltalában ne lehetne, hanem csak azt, hogy lelkésztől feltétlenül megkívánandó a szívnek evangéliom szerinti áthatottsága és a képesség imát és predikációt teremteni. Nagyon sajnálnám, ha nem ez, hanem a 33. számbeli lenne az igaz értelem; mert akkor Sz. A.-ral szemben is kénytelen volnék fenn tartani az alábbiakat s azt képzelni, hogy ama két szép cikk egyéb sorai közt is mást kell olvasni, mint a mi első látásra a lélek szemébe ötlük.

Most reá térek a 33. szám névtelen ultrájára, „Valamikor a pap maga predikált;“ valamikor a pap maga imádkozott.“ Tagadhatatlan, hogy lenni kellett ilyen papnak nem csak valamikor, hanem mindenkor is és van ma is; de azt már bajos volna bebizonyi-

tani, hogy mikor volt az, a mikor minden pap, mindíg a maga predikációját, imáját mondotta volna.* Az apostolok Jézustól, az apostoli atyák az apostoloktól, az egyházi atyák az apostoli atyáktól vettek át szellemi kincset s így tovább elődtől az utód. Megengedem, hogy a műveltség alantosabb fokán a rögtönzés is elboldogul, de a magasabb fokán ez csak rendkívüli teherességnek adatik. A művelt hallgatóság a hitvány formáért elejti a legszebb lényegét is. Azzal ne áltassuk magunkat, hogy a képzés mindenkinek megadhatja a tehetséget rögtönözni megfelelő formában a lélek gondolatait és szív érzéseit; mert gyakran elbotlik ott a nyelv, a hol a gondolat és érzés magasan szárnyalnak; „nam neque corda tonum reddidit, quem vult manus et mens:“ mondja Horatius. Annál pedig valami kinosabbat nem tartok, mint mikor a szónok a szavak és mondat kötéssel küzködik és verejtékezik, megizzasztván a szegény hallgatókat is alaposan. Az ilyen „közvetlenségben“ lehet „őszinteség“ lehet „igazság“ lehet „hatás“; de haszon és köszönet nem. Lehet a cikk írója nem is rögtönzést értett; hanem a saját alkotás nyilvános elmondását; de ekkor megint nem értem a gondolkodását; mert akkor most hallanám először, hogy közvetlenség, őszinteség és igazság csak a saját alkotás elmondásában lehet;** hiszen egy-egy nagy szellem alkotása annyira megragadja, áthatja a visszaadót, hogy az egyéniségnek átolvadt sajátjává válik; sőt nemesíti, emeli, lelkesíti azt. Az igazságot akár magam találok fel, akár mástól veszem, egyformán közvetlenül, őszintén tárhatom a gyülekezet elé. Azt megint nem lehet elvitatni, hogy az átértett remek alkotás előadása nagyobb, mélyebb hatást tesz, mint a saját selejtesé.

* Soha! Ezt már egy ízben én is kimutattam. Szerk.

** Akkor az Uriimádságot sem mondhatnánk el őszintén, mert hiszen az sem saját alkotás. Szerk.

1880-ban elvesztette utolsó leányát is, a kit „őszí rózsájának“ nevezett, ereje megtört, gyermekei nélkül nem tudott élni, hivatalos dolgai is terhére voltak, el kívánczolt Kolozsvárról, melyet pedig szeretett, lemondott 1885-ben állásáról s Hód-Mező-Vásárhelyre ment, hol két fia és unokái körében töltötte esendes boldogságban és folytonos munkában élete hátralevő idejét.

Családiasságára nézve jellemző az is, hogy, kivált gyermekei serdülő korában, esténként maga köré gyűjtötte feleségét és gyermekét, elővette valamelyik nevezetesebb hazai vagy külföldi szépirodalmi munkát s felolvasott belőle vagy ő maga, vagy felesége, vagy egyik-másik gyermeke. Ezek a felolvasó esték aztán nagy gyönyörűségére voltak mindnyájuknak; neki, hogy gyermekeibe ily módon maga csepegtetheti lelkének nemes érzelmeit; feleségének, hogy kedveseivel együtt örülhet az életnek legalább a nap ezen szakaszában; gyermekeinek, hogy szigorú, de gyöngéden szerető atyjuktól mu atva tanulhattak, s mindnyájuknak, mert a családi tűzhely mindennél jobban eső melegét élvezhették.

(*Tudományos működése*). De, bár egész lelkével családjának élt és annál kedvesebb, előbbvaló neki semmi sem volt, ráért a tudományokkal való foglalkozásra is. Már ifjú korában megtanulta a klasszikus nyelveken kívül a németet, franciát, olaszt és angolt. Ezekben folytonos olvasás által gyakorolta magát. A külföldi irodalmi mozgalmakat szakadatlanul figyelemmel kísérte s minden nevezetesebb szépirodalmi és tudományos munkát azonnal megszerzett és elolvasott. Így

aztán különösen a szépirodalomban, továbbá a theologiai, paedagogiai, filozófiai, philologiai és aesthetikai irodalomban olyan olvasottságra tett szert, melyhez fogható korának kevés emberénél találhatunk. Kutatásra, összehasonlításra s az összehasonlításból következtetésre, tanulságok elvonására hajlandó szelleme aztán igyekezett ezt a rengeteg ismeretet nemzete javára hasznosítani. Egész életében szem előtt tartotta egyike értekezésében felállított következő elvét: „Minden tudásból tehetés és tevé tartozik következni. A gyakorlat, életre hatás nélkül va ó elmélet, értéktelen, mint a hit cselekedetek nélkül megholt állat.“* Meg ezt a másikat: „Minden egyén erőihez, tehetségeihez, melyel honfiak bírnak, joga van a hazának is; minden erő elvesztetése, használatlan hagyása bűn a haza ellen.“ [Bpesti Szemle (Nemzetiség és nevelés) 1875. 9. köt. 112. l.]

Minden érdekelte, ami az ember sorsára valaha döntő befolyással volt vagy van; képzettsége filozófiai volt: mindenben az embert kereste. A tudománynak önmagáért való művelése nem elégítette ki, ő azokból mindjárt a tanulságot is szeretete levonni. A költészet-ről is az volt a felfogása, ami Eötvösnek: az az ember nevelésének egyik leghatalmasabb eszköze, De, bár minden tudomány iránt érdeklődött, polyhistor nem volt. Képzettségének, hivatásának és hajlamainak megfelelőleg leginkább a philológiát, paedagogiát és aesthetikát művelte. Élete végéig kedvenc tárgya a classica-philologia.

* A nyelv romlása. Bpesti Szemle, 1886. I. 5. lap.

Az egyházi szónokban, illetve annak előadásában nem csak a „közvetlenség, őszinteség és igazság“ hanem a határozottság és biztosság is megkívántatik; ezeket pedig — eltekintve egy két rendkívüli adománnyal ékeskedőtől — csakis az előre való alapos készület adhatja meg.

Nem tudom, hogy van a szerző Révészszel; azt hiszem nem ismeri; mert ha ismerné nagy delectusa lenne lelkének, hogy nem érti meg, szívének hogy át nem éri. A ki a Révész imáinak hatását megtagadja, könnyen eljut a bibliaolvasás hasznának, hatásának megtagadására is. Révészre azt lehet mondani, hogy imádság formájába foglalt evangéliom. Nem azért vesszük mi Révészt kezeinkbe, mert az a kérés munkájától huzódozunk, hanem azért mert saját alkotásunk összehasonlíthatlanul alatta marad; mert abból magunk is, a gyülekezet is épülést veszünk. A ki azt mondja, hogy az idegen imának imádkozása hatással nem lehet, az legyen következetes és a közimádkozás jogosultságát is tagadja meg, mert hiszen a gyülekezet idegen imát imádkozik, még ha a lelkész a saját magát adja is elő.

A ki nem hiszi azt, hogy az idegen imának magára a lelkészre hatása lehet, ne higgye azt sem, hogy a saját ima magával ragadhatja a hallgatót.

A közvetítő Máriaival való összehasonlítás annyira képtelenség, hogy vele hosszasan foglalkozni idővesztéget. A i a közimádkozás imakönyvében közvetítőt lát, lásson közvetítőt a gyülekezet előtt imádkozásban is és a pápistaságtól való féltében örökre csukja be az imádságnak házat. Még a magán imádkozásra rá lehetne valamiképp erőltetni a cikkíró tulzolt felfogását, de a közimádkozásra alkalmazva szörnygondolat.

Hogy túlzónak ne láttassam a magam véleményét a közimádkozásra predikálásra nézve a következőkben foglalom össze: a ki szépet tud alkotni mondja

a magát, a ki szépet tud rögtönözni, ám cselekedje, a kinek fizikai ideje van reá tanulja be könyv nélkül a hétköznapi imákat is és szabadon mondja el, de a ki ezeket nem teheti mondja a másét és imádkozzék könyvből; ha megvan a belső hivatás, mindkettő egyforma eredményre vezet.

H.-Szoboszló, 1901 IX/9.

Dr. Baltasár Desső.

KÖZÉLETÜNK.

Felolvasás a Berettyó-völgyilelkészi kör értekezletén.

Tisztelt értekezlet!

Az újabb összeülő zsinatnak feladatai közé fog tartozni egyházunk érdekében korszakalkotó intézkedéseket tenni, melyeknek jól vagy rosszul teljesítésétől függ sokat szenvedett evang. ref. egyházunk kibontakozása, vagy a további sanyaru vegetálás azon élet-halál harcban, melyet lételeért vívnia kell a mindenfelől támadó klerikalizmus s hatalmas római egyházzal szemben egyfelől, a bomlasztó sektarizmussal másfelől.

Idején való dolog tehát, hogy a hozandó törvények alaposabb bírálat után hozassanak meg, ne csak öletszerűen, mint a mult zsinatok végzése, melyek egyházi életünk hajóját semmivel sem vitték előbb a boldogulás felé.

Első teendőnk megfelelő és helyes adózási rendszer; olyan, a melyet ne máról holnapra csináljunk, hanem maradandó alkotás legyen legalább alapelveiben. Az anyagiak nélkül még a lelkivilágban működő egyház sem boldogulhat, nem fejlődhetik. Minden terület előhaladása anyagi ügyeinek rendezésétől függ. Azonban e tekintetben messze vagyunk a céltól, mert

logia volt; de már Hód-Mező-Vásárhelyen, igazgató korában irt az Értesítőkhöz az Entwurf-rendszer hatása alatt nyelvészeti kisebb értekezéseket a magyar nyelvészet köréből; mikor aztán előbb Debrecenben, majd Kolozsvárott a magyar philologia tanszékét foglalta el, egészen a magyar nyelv kutatásának szentelte magát. Előbb azonban Debrecenben a classica-philologia tanára volt. 1859-ben egyszerre kapott meghívást Debrecenbe és Sárospatakra; és ő, mert Debrecen múltja iránt mindvégig kegyeletes ragaszkodással viseltet, e várost a magyar kálvinistaság hagyományos középpontjának tekintette és vezető szerepre hivatottnak tartotta, de még azért is, mert akkor már Debrecenben lakott és éppen nagy egyházalkotmányi és egyházjogi harcait vívta holtig benső barátja, Révész Imre: a debreceni főiskola meghívását fogadta el. Tanári székét „A nyelv-és classicai irodalmi tanulmányok fontossága korunkban és tanintézetekben“ című értekezéssel foglalta el, 1859. őszén. Értekezésében párhuzamot von, történeti visszatekintés alapján, első sorban s humán és real tudományok közt az emberi fejlődésre gyakorolt hatásuk szempontjából. Fejtegeti mindkettő fontosságát s hangsúlyozza, hogy a jelenben egyiket sem szabad a másik rovására túlbecsülni. Majd a nyelvi tanulmányoknak történeti és lélektani fontosságát fejtegeti, kezdve a klasszikus nyelveken, folytatva az európai modern nyelveken s végezve a magyaron. Fejtegetései végén arra a következtetésre jut, a mely két évtized múlva, másnak tulajdonítva a hazai középoktatás vezérelvévé

lett s kifejezésre is jutott az állami középiskolai tantervhez fűzött utasításokban. Ezt az elvet, mely a magyar középiskolára soha meg nem változhatik, legföljebb, mint a legújabb tanterv-revizio bizonyítja, csak erősebben kidomborodhatik, ő nevezett értekezésében következőleg fejezi ki: „Az egész oktatásnak... kiindulási pontja nemcsak, hanem vezérlője és alapja a nemzeti nyelv esmérete, öntudatos használata, a nemzeti életnek a nyelvben és nyelv által elsajátítása, a nemzet multjának, jelenének megismeréséből, mondanám, megérzéséből, a nemzeties érzés, kifejezés-mód észjárás eltanulása, visszaadása és kifejtése. Ez az első cél az anya-nyelv tanulásában; a másik, mely ehez képest cél is, eszköz is, idekapcsolható, tudniillik a hazai nyelvnek idegenek tanulására eszközül használata, idegen eszmekör, idegen világnézetek felfogására szemlélésére s ezáltal a hazai eszmék körének szélesbitésére, gyarapítására.“

És nyelvészeti tanulmányaiban folytonosan ezt az elvet tartotta szem előtt: megismerni és megismertetni a magyar nyelvből a hamisítatlan nemzeti szellemet egyfelől, e szellem segítségével ellent állani a nyelvünk megrontása útján fenyegető veszélyeknek másfelől. Senki a nemzet európaivá tételének nagyobb és buzgóbb harcosa nem volt mint ő; de az európai kulturának mohó, megemésztetlenül átvett áramlataitól senki jobban nem féltette nemzetét, mint ugyancsak ő. Fajdalommal látta,

* A hely. hitv. debreceni főgymnasium 1859/60. évi Értesítője, 10 lap.

minden lépés a mit bajaink orvoslására veszünk, újabb teherrel jár, újabb bajoknak forrása. Superintendensek helyett ma püspökeink vannak a kálvini, úgy mint a lutheri egyházakban, kiknek nemesak a primus inter pares elvek alapján kell állani, hanem representálni is kell; ezen berendezésre pedig alapjaink nincsenek, azokról gondoskodni kell az egyházkerületeknek, mert különben a már meglévő csekély alapok lesznek megtámadva, melyeket nagy erőfeszítéssel megtakarítottunk.

De a mi feladatunk most nem az, honnan veszik az egyházkerületek létfenntartásukra a tekintélyes összegeket, hanem, miből teljesítik a kis egyházak szükségüket, mert vállalkon a terhek évről évre szaporodnak, a régiéket nem fogynak, bevételök apad?

Nincs más mód, mint a rendszeres adózás, habár felő, hogy a régi mesgyék megbontása veszedelemmel jár, s a teher növelése az egyház tagok számában progressive fogyást idéz elő, mikor alkalmas kibuvó ajtók vannak nyitva a halászó katholicismus és a felekezeti nélküliség aklai felé.

Azért tehát más módon kell megoldani a kérdést. Válaszszuk kétfelé a terheket. Minden egyháznak saját egyháza terheit viselnie nem lesz nehéz, de kötelesség is, ha a protestáns szabadságot becsülni tudja még. S ezen szükségleteit fedezze saját bevételeiből, önmegadóztatás útján.

Egyházmegyei, kerületi és iskolai kiadásaink pedig országszerte irassanak össze, s a mennyiben a meglévő alapjaink elég fedezetet nem nyújtanak: ezen célokra kérjük az állam segélyét, vagy az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtását. Ezen kérelmünk jogosult mindaddig, míg a törvény megváltoztatva nincs, vagy míg Magyarországon gazdagon dotált egyházak állami javak birtokában vannak, holott a protestáns egyházak az állam jó akaratát csak elvben élvezzék, törvény számukra

csak elvileg hozatott, de a törvények ellenére sokszor kiforgattattak javaikból.

Ezeket a terheket nem bírjuk, nem is vállaltuk magunkra, ránk erőszakolva hordozzuk az iskolafenntartás terheit, alattok roskadozunk. S mit tett az állam? Újabb követelményekkel állott elő iskoláink berendezésében, az igényeknek tehetségünkhöz képest eleget tétünk. Megszaporodtak adóink; a hol az egyházak ez előtt 15–20 frt. adót fizettek, ma ezen a címen 60–80 frtot fizetnek. De az adó-alany, a régi, a birtok is a régi. Pedig így szaporodtak egyházi közigazgatási járulékaink is, mert 20 évvel ezelőt egy bihari csekély népességű egyház ily cím alatt fizetett 10–12 frtot, ma a közalap járulékokkal együtt 70–80 frt. közigazgatási járulékot szolgáltat be. Micsoda alapot kellett volna gyűjtenünk, ha már ezeket fedezni akarnánk?!

De nem vagyok barátja annak, hogy egyik egyháznak terhei emeltessenek azért, mert a másik nagyobb terhet visel. Nem tartom azt igazságosnak, megmondom miért? Mert vannak egyházaink, melynek tagjai az által könnyítettek magokon, hogy a Commasatiókor nagyobb földbirtokot ajándékoztak az egyháznak, míg más helyeken önzésből inkább megosztottak azon P. o. látjuk, hogy Bihar a lelkészi és tanítói fizetésekhez 70, illetve 20–30 hold földet adott, míg az ugyanolyan népességű Marja a lelkészi fizetéshez 10, a tanítói fizetéshez még kevesebbet adott. Már azon egyháztagokat, kik valamikor előre látásból vagy buzgóságból letették áldozatukat egyházuk felvirágoztatására, nem lehet igazságosan megadóztatni azért hogy a másik egyház tagjai kivonták magokat az adakozás alól.

Másik a közalapi adózás. A közalap mint ilyen fentartandó ezután is, de annak növelése anyagi dolgaink rendezése után csak a kamatok 10%-ával eszközöltessék. A közalapi követésekből pedig 50% erejéig járuljanak az egyházak a felállítandó nyugdíjintézet meg-

hogy az elmaradottság vádjától nagyon is felő nemzet mint adja át magát külső viseletében úgy, mint gondolkozása módjában az idegen hatásoknak s e tapasztalás aggodalmát támasztott lelkében, hogy ezen a réven fenyegetve van a nemzet egyéni jelleme, ez által pedig létele. Mert meg volt győződve arról, alapos történelmi tanulmányai győzték meg, hogy minden nemzet csak addig életrelvő, míg egyéni, faji jellemének fentartása veszélyeztetve nincs. Az volt a hite, hogy a minden különbség elsimitására törekvő egyetemes mivőlődés hatásával szemben ma már csak a nyelvben bírjuk azt a fegyvert, mellyel egyéniségünk fentartása érdekében sikerrel küzdhetünk. Az ő szavai szerint: „A nyelv... minden nemzetnek legfőbb tulajdona, kincse, és a nemzeti életnek ma már csaknem egyetlenegy külön tényezője.“ (A nyelv romlása. Bpesti Szemle, 1886. I. 4. lap.) És a nyelv épségének feltésére bőséges oka volt. Átéltte azt a szomorú korszakot, melyben a hatalom nemzeti életünk gyökerére fejszét vetett. Látta, hogy az ellenség legelőször is nyelvétől akarta megfosztani a végső veszedelemben forgó népet, mikor a hivatalok és a tanítás nyelvét a németet erőszakolta rá. A veszedelem — Istennek hála — roppant küzdelem után elmúlt, de rombolásának nyomai nagyon is láthatók voltak. A szabadság szellőjének lengedezésével teljes erejéből működni kezdett a nemzeti visszahatás is s ez különösen a nyelv művelése terén mutatkozott. A dermedt álomból való ébredés is éppen Kazinczynak, a nyelvújítás és nemzeti eszme legbuzgóbb

harcosának országos ünneplésével kezdődött. És csakugyan, mintha a század első tizedei akartak volna megisméltödni: ismét felviharzottak a nyelvészeti harcok. S e harcokat ugyanazon okok idézték elő, a melyek a nagy nyelvújítás küzdelmeit megteremtették. Most is, mint Kazinczy riadójárta, boldog-boldogtalan tollával akarta boldoggá tenni a hazát s a je'szó volt: mindent magyarul írni s az árva közönséget a nyugoti civilizáció termékeivel magyar nyelven megismertetni. Az irodalom, legalább külső kiterjedésében, fellendült újra és termelt többet is, mint a mennyire szükség volt. de a termelésben sem tartalmat, sem a külső formát s kivált a nyelvet tekintve, nem volt sok köszönet. Az avatatlan, de igazi buzgóság mellett az irodalmat a tehetségtelen és lelketlen kapaszkodók raja lepte el, a kik Erdélyi, Arany, Gyulai és társaik korbácsütésitől sem igen riadtak vissza, s mindezek művészeknek tekintvén magokat, a Petőfi palástja mögé bújva semmi tekintélyt elismerni nem akartak, formában, nyelvben, tartalomban az egyéni szabadság korlátlan ságát hirdették s különösen a nyelv használatában minden határon túlmentek. A mit Kazinczy és társai, öntudatosan, a „szép“ legfelsőbb elvére hivatkozva tettek: az új szók alkotását, idegenszerűségekkel, kivált germanizmusokkal a nyelv elárasztását, régi és tájszóknak az irodalmi nyelvbe felvételét, mindezt hatványozott mértékben teszi a nekibuzdult újabb irodalom, de a Kazinczyék vezető elve nélkül. S még megjárta volna, ha ez a zürzavar csak önállóan megjelent vers-, avagy novella-

alapításához, másik 50%-ot pedig saját tőkék gyarapítására fordítsák, legfeljebb csak a nagyobb népességű egyházak járuljanak a közalap céljaihoz. Mert itt vannak p. o. a bihari egyházak, ezek csekély népességüknél, korlátolt anyagi viszonyaiknál fogva nincsenek abban a helyzetben, hogy a terhek megújtatása mellett a kitérés veszélye nélkül még missiói célokra is áldozzanak. De nem is lehet kívánni, hogy Tamási 800 lélekszám mellett lelkészét és tanítóit tisztességesen fizetvén p. o. a sokkal nagyobb népességű Temesvár céljaira is áldozzék, holott az csak lelkészi állást tart fenn. A missiók segélyezése pedig bizonyos 20—25 évi időhöz köthessék, mely idő alatt igyekezzenek azok magokat berendezni. De a mostani eljárás mellett azt látjuk, hogy papíron szép eredményekkel számolnak ugyan be a missionariusok, de 1881. óta még egyetlen egy sem képes magát fentartani; s míg a missiókban egy-egy szerván-lelket megnyerünk, addig a teher miatt az alföldi egyházakban százakat veszítünk. Pedig nagyobb baj az, ha Debrecenben 130 lélek marad kereszteletlenül (lásd az 1898. évi kimutatást), mintha Mária-pócon nem lesz missió; nagyobb baj, ha Mező-túr meginog, mintha Plojestibe nem kapunk papot.

Általában az elmúlt 20 évből azt a tanúságot merithetjük, hogy a szétforgácsolt közalapunk nem hogy erősítette volna ev. ref. egyházunkat, hanem inkább a várvavárt megerősödés helyett, a teher emelkedése miatt ezeket, körülbelül 20 ezer lelket veszítettünk. Most is az az én elvem, a minék már régebben kifejezést adtam: míg belől egyetlen gyöngye egyházunk van, kifelé terjeszkedésre, újabb ekleziák felállítására a siker reményével gondolnunk sem lehet.

Ez alkalommal hozzá kívánok még szólni a lelkész választási törvényekhez, mint a melyek legtöbb kellemetlenséggel járnak a választó egyházakban.

A minősítés, mely a lelkészi oklevelek, vizsgák

szerint különböző minősítést nyújt, egyáltalában felesleges, helytelen, mert sok kitűnő ember tett már tönkre fényes ekleziáját; hanem ha minősíteni lehet, annál csakis a lelkészi hivatalban eltöltött évek, elért siker vehetők számításba.

Hibás elveken van az egyházak osztályozása is építve, mert nem a fizetés nagysága, hanem a fontosság szerint lehet igazán osztályozni. Mert Eger, Temesvár, ha kevesebb fizetést ad is lelkészenek, kíván olyan erőt, olyan társadalmi miveltséget lelkésztől, ha az meg akar hivatásának felelni, mint Békés, vagy a többi mezőgazdasággal foglalkozó városok.

Az én véleményem szerint I. oszt. egyház volna az, melyben főgymnázium, vagy ennél magasabb iskola van. II. osztályu a 10,000 lelken aluli község, ha benne polgári iskola van; III. oszt. egyház, melyben 800 lélekszám s két elemi iskola; IV. oszt. egyház, melyben 500 lélekszámon alól egy vegyes iskola működik.

A pályázat meghirdetése és a jelölés, választás kitűzése maradhatna; de a választás akkor lesz megnyugtató, ha a pályázók közül az egyházközség jelöl, és pedig kijelöli mindazokat, a kiknek pártjuk van, s ezen jelöltek közül az egyházmegyei gyűlés választ. Ezen eljárás által a korteskedéseknek is eleje lenne véve, más felől az egyházmegyei gyűlések a közönségre nézve érdekesebbek lennének, s a református öntudatnak, vallás iránti érdekeltységnek melegágyai volnának.

Szabad legyen még felhívnom a T. értekezlet figyelmét az egyházi vagyon kezelésére, melyet velem együtt már mások is sürgettek. Mondja ki értekezletünk, hogy mivel nem vagyunk olyan boldog helyzetben, hogy bizonyos jövedelmünkkel a földhitelintézet gazdag tőkéjét önkárunk nélkül növelhessük: a közalap tőkéje egyházainknál folyó számlára helyezendők el, s azok azt magasabb kamattal betáblázás mellett, jöve-

köteteket éktelenített volna; de a hirlapirodalom felledülésével, a mindnagyobb kelendőségnek örvendő napilapok és különböző értékű és életű szépirodalmi lapok útján az egész olvasóközönség jó ízlését fenyegette helyrehozhatatlan korcsosodással, tiszta magyar nyelvet és észjárását idegenszerűségek megvesztegetésével. Az új életet kezdő akadémia figyelmét nem kerülte el ez a veszedelmes jelenség, s bár ez időben a főkérdés a magyar nyelvészet terén Hunfalvy Pál hatalmas egyéniségének hatása alatt az ugor nyelvekkel való összehasonlítás kérdése volt, komolyan kezdtek tudósaink gondolkodni a mindjobban harapódzó nyelvromlás megállításáról. Nem régen folyt le, felesleges volna rajzolni a neologia és orthologia zászlói alatt viselt szenvedélyes hadjáratot. Csak azt kell kiemelnem, hogy e hadjárat oka a temérdek félreértésen kívül mindkét fél túlzására vezethető vissza. Az akadémia aegise alatt megindult orthologiai irány hívei és minden becsülésre méltó harcosai túllőttek a célon, mikor nem csak a Kazinczyra hivatkozó, korukbeli hivatlanokat riogatták, hanem a már történelmivé váltott Kazinczy-féle nyelvújítást is bolygatni kezdték s a rideg nyelvtudomány álláspontjára helyezkedve, minden olyan nyelvi jelenséget kíméletlenül kárhoztattak, amit a szabályokból vagy a hagyományból, avagy a nem tökéletesen ismert népnyelvből megmagyarázni nem tudtak. Annnyira mentek, hogy a már akkor klasszikusoknak elismert nagy költők irasait is rostálgatni kezdték s Vörösmarty, Petőfi és Arany nyelvében is megbocsáthatatlan neologizmu-

sokat fedeztek fel. A „Nyelvőr“ a hivatott és hivatlan orthologusoknak egész seregét teremt meg, a kik nyelvészeti kritikákkal törnek a halhatatlanság felé. Ezekre gondol Arany egyik tréfás-kesernyés versében, mikor a következőket mondja:

Törvény kell a nyelvnek, mert különben elvész,
Törvényét ki szabja, mint az a sok nyelvész!!
Az a három, négyszáz tudós képviselő,
Kik egy-egy indítványt sűrűn hoznak elő.
Sőt nem is indítványt, mert törvényt kenik:
Önnön bogarába szerelmes mindenik.

Meg ebben a másikban:

Kisütik, hogy a magyar nyelv
Nincs, nem is lesz, nem is volt;
A mi új van benne, mind rossz,
A mi régi, az meg tót.

De más oldalról a neologizmus hívei is hasonló túlzásba esnek, — éppen az orthologusoktól ingerelve. — Tudjuk, hogy a Kazi czy-féle nyelvújítást abban a formájában, amint azt utódai értelmezték, az Akadémia szentesítette, vagyis az elvnek magának a helyes-

delmeztethetik s a 4%-on felüli hasznot saját egyház-fenntartási tőkéjük növelésére fordíthatják.

A mai korban legtöbb lelkész ingóságait biztosítani szokta tűzkár ellen, s mivel ezton is ezrek vándorolnak ki zsebünkéből: mondja ki értekezletünk azt is, hogy minden lelkész köteles az egyházkerületen kezelendő pénztárnál 1 vagy 2 ft. díj befizetése mellett ingóságait biztosítani, hogy így előforduló szerencsétlenség alkalmával a rendkívüli államsegélyre, vagy a jó szívek könyörületére pironkodva ne legyen kénytelen apellálni.

Ezeket kívántam a tisztelt értekezlet becses figyelmébe ajánlani, tudván hogy számos bajaink ezen oldalon kívánnak sürgős orvoslást.

Lévai Mihály.

A nagykárolyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Mátészalka, 1901. szept. 11.

Előző napon lelkészi értekezlet volt több gyűlési tárgy felett. „Magyar evangéliumi belmisszió egyesület” bizony nem nagy rajongással fogadtatott.

Közgyűlés nem nagyon népes. Gondnok Domahidy Elemér ez egyszer nem jelent meg, országos képviselő jelöltnek ilyenkor egyházi dolgokkal foglalkozni nincs ideje, helyette világi elnök Földváry Sándor.

Esperesi megnyitó ima után főbb tárgyak következtek:

1. Esperesi időközi jelentésből kiemelendők: Szarka Károly o. apáthi-i ifju lelkész egyházmegyénkbeli eltávozott s egy rokonszenves alakkal kevesebb van; helyette meghivatott Pótor Elemér szatmárnémeti-i s. lelkész. Itt tárgyalatott az 1848. XX. t.-c. melynek életbe léptetését már 10 év előtt sürgettük a zsinatnál. Ma is hasonló szándék vezérli egyházmegyénket.

2. A zsinati törvények revisiojára nézve az előa-

ságát, sőt szükségességét elfogadta, vezérlő elvévé tette. Azért most, mikor az orthologia magának a nyelvújításnak jogosultságát is kétségbe kezdte vonni, magában az Akadémiában támadt a legerősebb visszahatás az orthologia túlzásai ellen, s a harc odáig fajult, az ingerültség odáig fokozódott, hogy az akadémia neologusai viszont az orthologia jogosultságát vonták kétségbe, szenvedélyességükben azt kezdték hangoztatni, hogy a nyelvészet nyelvi kérdésekben nem is bíraskodhatik, meg kell elégednie a készen talált nyelvtények rendszerezésével, ahoz meg éppen semmi jussa, hogy költőnek, stilsztának szabályokat diktáljon, vagy hogy ezeknek, mint a nyelv művészi kezelőinek munkáit boncoló kése alá vehesse. Tudjuk, hogy ez elkeseredett küzdelemnek, mely a szenvedélyek sarát is sokszor a harcba vitte, eredménye az a jól-rosszul megkötött fegyverszünet lett, amely ma is fenáll, anélkül azonban, hogy a belső elhatározások teljesen elsimultak volna. De hogy ez a fegyverszünet is létrejöhetett, hogy az orthologia és neologia ma egymást támogatva igyekezzenek nemzeti nyelvünk tisztogatásán és fejlesztésén: abban nagy része van Imre Sándornak.

Dr. Gulyás István.

dók véleménye elfogadtatott. Ebben az erdélyi próbaszónoklás behozatala sürgettetik, valamint két ítélet után a harmadik lehetősége is főbb esetekben.

3. Egyetemes iskolai alapra lehetőség ez idő szerint nincs.

4. A parochialis könyvtárak is csak elvben helyeseltetnek.

5. Más felekezeti, vagy állami iskolába járó ev. ref. vallásuk tanításáról s díjazásáról az illető egyházak gondoskodjanak, saját erejükből, vagy kérendő segélyből.

6. Csonka és kegyeleti év eltörlésére nézve az esperesi kar véleménye elfogadtatott egész terjedelmében.

7. Segély kérvények — sajnos — szép számmal érkeztek be, vajha minél nagyobb összeg adatnék a kérőknek.

8. Itt néhány odiozós ügy következett. Szigethy Gyula gebei lelkész indítványt adott be, hogy ne az egyházak segítsék a szatmári ev. ref. felsőbb leányiskolát, hanem az egyházmegyei főjegyző, tanácsbírák, számvevő szék tagok adják erre eddig élvezett tisztelet díjaikat s napidíjaikat sőt az esperes is a káplántartási illetéket, a mennyiben ez congruájában kárpótoltatott. Ez a tiszteletdíj édes kevés, a hivatalos utazások fedezésére sem elég. A hosszas vita sem egyesek, tekintélyét sem a közteknitélyt nem emelte; bármennyire hangoztatott is a személyi kérdés távolléte, még is ott kísértett az. Végre elnöki véleményre, miután, jövő gyűlésre hasonló tárgy indítvány adatott be, a már követelt szavazás elhalasztatott s egy nagy bizottság küldetett ki attanulmányozás végett. A felzaklatott vihar elvonult, hogy ismét visszatérjen.

9. Beeski Bertalan m.-szalkai tanító ügye felháborító. Már két leánya ment férjhez s mindkettő kath. férjhez s mindkettő reversalist adott. Ez még hagyján, de a ref. lelkész, ki okulva az első eltitkolt példán, s megtudván a második reversalist második leányát megesketni nem akarta, eláztatva lett azzal, hogy a már megkötött egyezmény (reversalis) vissza lett vonva; ez tanukkal igazoltatva, a lelkész jó hiszemüleg újból összeadta az új párt s íme most megérkezett tanubizonyoságnak a kath. leány gyermek, ki igazolta, hogy a reversalis érvényben van. Biróság elé utasított az ügy. Idők jele! Nota bene Beeski leányokat tanít.

10. Berey József indítványára az új lelkészek ünnepélyes, hivatalos beiktatása kimondatott.

11. Birósági ügyek az ártér adó körül forogtak Börvelyből és Mérkről. Mindkét esetben az egyházak köteleztettek az ártér adó fizetésére. N.-Károlyi adó kivétel elleni fellebezések visszautasítottak.

Berey.

IRODALOM.

Értesítők. 5. A békési államilag segélyezett ev. reform. főgymnasium 1900/901. tanévi Értesítője. Közli: Osváth Ferencz igazgató. (1—59. lap) A kisedet füzet felette szükszavuan számol be az intézet évi történetéről. Első helyen van ismertetve az a mozgalom, mely az intézet nyolc osztályu teljes gymnasiummá fejlesztését célozza. Az ismertetésből az az aggodalom olvasható ki, hogy a tanári testület nem látja biztosnak a főgymnasium fenntartására kilátásba helyezett anyagi

forrást. Mindazonáltal az intézet előjárósága már a mult iskolai évben megnyitotta a VII-ik osztályt, a jelen iskolai évre pedig a VIII-ik osztály megnyitására is kieszközölte az engedélyt, s ennek fejében már a mult évi értesítő a „főgymnasiumi“ jelzöt viseli homlokán Örvendetes jelenség, hogy vidéki gymnasiumaink — habár államsegélylyel is — egyenként törekednek főgymnasiummá lenni; kívánatos azonban, hogy e törekvésnek az anyagi eszközök teljes biztossága képezze kiinduláspontját, mert különben magában a tanításban keletkezhetnek zavarok. Nem természetes állapot pl. Békésen sem az, hogy a VII. osztályu intézetnek az igazgatón kívül csak 5 rendes tanára volt; ezenkívül 4 tanszéket helyettes tanárral kellett ellátni. Hiszszük azonban, hogy ez csak a kezdet nehézségét jelenti s pár év múlva minden a kívánatos kerékvágásba zökken. Annyival inkább hihetjük ezt, mert, amint az értesítésből kivehető, Békés város polgársága maga is óhajtja a főgymnasiumot, amennyiben körülbelül 10000 koronával járultak hozzá egyesek a fejlesztés átmeneti költségeihez addig is, míg a kilátásba helyezett 29,000 korona államsegély teljesen folyóvá nem tétetik.

Az intézetben tartottak az elmúlt évben reformáció-émlékünnepet, március 15-iki ünnepet. Volt a két osztályban összesen 164 növendék, vizsgálatot tett 151; a tanulók száma az egyes osztályok között arányosan volt megoszlva. A vizsgálatot tett 151 növendék közül református csak 72, tehát 50%-nál kevesebb volt; a reformátusok után következtek a római katolikusok (40), ezek után az izraeliták (26). A város szellemére nézve jellemző, hogy a 151 vizsgálatot tett növendék nagy része (122) helybeli volt. A tanulók életkorára nézve örvendetes világot vet az az adat, hogy az I. osztályban 11 éven aluli növendék egy sem volt. A tanulók előmenetelét feltűntető táblázatban a jelesek és jók össze vannak foglalva, holott ezeknek külön választva kellene lenniök. Az egész intézetből mindössze 6 növendék utasított osztályisméltésre. A szertárak állományának kitüntetéséből hiányzik az érték-kimutatás. A tudnivalók rovatában figyelmet érdemel az a méltanyosság, a melylyel az intézet helybeli növendékeivel szemben eljár, a mennyiben a helybeli keresztyén vallásu növendékek évi 8, izraeliták 16 korona tandíjat fizetnek, míg a vidékiek valláskülönbség nélkül 40 koronát.

Kivánjuk, hogy a fejlődő intézet minden nagyobb rázkódás nélkül essék át az átmenet nehézségein.

A „Vasárnapi Ujság“ szept. 8-iki száma 18 képpel, s a következő tartalommal jelent meg: „Államférfiaink nyári pihenése: Széll Kálmán Rátóton“. Mikszáth Kálmántól. (Képekkel). — Költemények: „A csipkerózsa panasza“, Apostol Bertalantól; „Pósa Lajosnak. Anyja halálakor“. Gróf Zichy Gezáltól — Regénytár: „A levélposta“. Elbeszélés. Irta Bret Harte (képekkel). Angolból fordította S. A. — „Rejtelmes történetek: I. Pál cár halála“. (Regényes rajz, képekkel). — „A börtön“. Elbeszélés. Irta: Lenkei Pál. — „A brit katonatiszt“. Karcolat a délafrikai harctérről. Irta: báró Bornemisza Pál. — „Élő lámpás“. — „Zirc“. (Képekkel.) A király és Ferenc Ferdinánd főherceg lakása Zircen. Hány Gyula rajzai után) Kornis Elemértől. — „Baresay fejedelem sirja“. (Képpel). — „Bartay Ede“. (Arcképpel). — „Az isaszegi honvédelem“. (Képpel) — Irodalom és Művészet. Közintézetek és Egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok. — A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre négy kor.,

a „Politikai Ujdonságok“-kal és „Világkrónika“-val együtt hat korona. Megrendelhető Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, IV. ker. Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanígy megrendelhető a „Képes Néplap“, legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre 2 korvna 40 fillér.

Előfizetési felhívás! Krisztus minden mindekben alkalmi és közönséges egyházi beszédek III. kötet. Egyházi beszédeimből egy újabb kötetet szándékozván kiadni, bizalommal fordulok tisztársaimhoz, hogy mint eddig, úgy ezuttal is sziveskedjenek támogatni. Az új kötetnek nemcsak a címe, de iránya, szelleme is a régi. Az evangéliomot, a Krisztus evangéliomát hirdetni s e mellet a protésztański öntudatot ébreszteni, az egyházhoz való ragaszkodást erősíteni, ez volt most is igyekezetemnek a célja. A kötetben 32 egyházi beszéd lesz. Terjedelme körülbelül 14 iv. Előfizetési ára bérmentes megküldéssel 2 kor. 80 fillér (1 frt. 40 kr.) Az előfizetéseket szeptember hó 30 ig kérem hozzám juttatni, mert a kötetet még október hónapban szeretném szétküldeni. Kiváló tisztelettel Sajó Kaza, 1901. augusztus hó 30. Mindszenti Imre, ev. ref. lelkész.

Földrajz. Középiszkolák számára. Első kötet, Magyarország földrajza. II. kiadás. Irta Dr. Héjjas Imre gymn. tanár. Ára 2 korona. Budapest 1900. Belvárosi-könyvnyomda IV. ker.; Váci-utca 79. szám. Approbálás: 4109—1900.

Dr. Héjjas Imre a csurgói ev. ref. főgymnasiumnak egyik lelkes s kitünő képzettségű ifju tanára, ki nek a kezünk alatti földrajzi művét, már csak azért is, mert kálvinista ember írta, nagyon méltó dolog bemutatnunk ennek a lapnak a hasábjain, mely első sorban mindenesetre a kálvinizmus érdekeit van hivatva támogatni.

Az ifju tanár a földrajzi művével új módszert akar e tudomány tanításában meghonosítani. Új nevezetesen tankönyvének beosztása, amennyiben Magyarország földrajzát először általános képben mutatja be, a mivel kettős célt akar elérni: először föléleszteni a népiskolából hozott földrajzi ismeretet, másodsor általános képet alakítani meg hazánkról a részletes leírás számára; a második részben, a részletes leírásban, az első rész vázlatát tölti ki, teszi élővé; a harmadik rész összefoglaló leírásában a tanultakat mégegyszer föbb, lényeges vonásaikban keríti szóba a szerző.

Fölösleges dolog volna e beosztás létjogosultságát és helyességét bizonyítgatnunk, csak annyit emlitünk föl, hogy rendkívül fontos dolog ez, ismétlés útján a földrajzi nevek és fogalmak minél könnyebb rögzítése céljából. Egyetlen helyes gondolkozásu paedagogus, vagy tanár sem fogja fölöslegesnek tartani azt a pár lapot, melylyel ez a beosztás a könyv lapszámait növeli.

Nagy súlyt fektet a szerző az illusztrációkra, arra törekedvén, hogy a növendék lehetőleg jó képben lássa azt, a mi előtte ismeretlen, vagy pusztán leírás után nehezen érthető. Beveszi könyvébe Budapest tervrajzának vázlatát is, de legtöbb súlyt a néprajzi képekre fektet, attól a helyes meggyőződéstől vezéreltetvén, hogy a néprajznak előtérbe kell nyomulnia s el kell foglalnia a tért, a mit a természetrajzi tárgyak leírásának kiküszöbölése folytán nyertünk.

Ugyanazért a leírásban is bővebben kitért a néprajzi viszonyokra, s egy színes táblát is mellékel az öt népfaj emlékezetbe vésése céljából.

„Földrajzi térkép-vázlatok“ cím alatt egy mellékletet ad szerző földrajzi művéhez, a melyen I. a Duna

folyását; 2. a Duna és Tisza folyását az Alföldeket; 3. az Északnyugoti felföldet; 4. az Északkeleti és Délkeleti felföldeket; 5. a Dunántuli dombvidéket; 6. a Dráva, Száva közét, s a magyar Tenger melléket mutatja be sikerült vázlatokban; végül pedig, művének teljessé tétele szempontjából, utmutatást mellékel ezen földrajzi térképvázlatokhoz.

A mi már magát a könyv tartalmát illeti, 1—11. lapokon a földrajzi alapfogalmakkal ismerteti meg szerző; a 12—114. lapokon, az első részben, Magyarország általános leírását adja, a második részben Magyarország részletes leírását, a harmadik részben pedig Magyarország összefoglaló leírását. A második részben, a mely foglalja el a dolog természete szerint: a munka legnagyobb részét, a nagy magyaralföldet, a kis magyar alföldet, a dunántuli dombvidéket, az északnyugoti felföldet, az északkeleti felföldet, a délkeleti felföldet, s Horvát-Szlavon társországokat és Finnét ismerteti mindenütt ezek alatt a címek alatt: alakja; kiterjedése; vizei; föllete; talaja; lakói; utak; községek; részletes leírások; vármegyék. A munka iránya mindenütt szabatos s minden tudóskodás nélkül világos, a gymnasiumok növendékei által könnyen érthető. Ebben a tekintetben tehát megfelel az mindennemű jogos igénynek.

Egy dolog fölött azonban ez ismertetés-írója, — debreceni tanár ember, — egyáltalában nem tudja csodálkozását elfojtani, s a fölötti megütközésének mindenesetre kifejezést is óhajt adni. Hogyan történhetik az egy kalvinista tanárral, hogy mikor Debrecenről beszél (42. l.) egyáltalában nem emlékszik meg ennek a városnak főiskolájáról s egyéb iskoláiról, csak annak hentes iparára helyezi a legnagyobb súlyt? Sárospatakról meg tanítja (39. l.) hogy annak ref. főtanodája egyike a legrégebbeknek egész Magyarországon, de hogy Kecskemétnek (39. l.) Máramaros-szigetnek (79. l.) szintén van főiskolája ezt éppen úgy nem írja meg, mint a hogy Pápán (59. l.) és Nagy-enyeden (93. l.) csak főgymnasiumot ismer. Ugyan kitől várjuk, hogy ev. ref. egyházunk tudományosságának gócpontjait megismertesse a növekvő nemzedékekkel, ha ezt ev. ref. egyházunknak egyik főgymnasiumi tanára nem teszi?!

Még két kisebb kifogásunkat is ide jegyezzük. A hol a székeleyeket ismerteti (89—90. l.), jellemzésükre többek között ezt mondja: „értelmes, agyafurt nép, mely ravasz észjárásával a legnagyobb bajból is ki tudja segíteni magát, de gyakran nagyokat is lödít.“ Nos hát ne fogjuk rá a jó székeleyekre, hogy hazudozó emberek volnának; vagy ha ez igaz volna is, bocsánat, de ezt az ő rossz tulajdonságukat ilyen tulságosan népszerű, vagy ha ugytetszik: rendkívül naiv szóval nem szabad egy tudományos célra készült tankönyvben kifejezni.

Másik kifogásom pedig az, hogy a hol Magyarország összefoglaló leírásában (113. l.) felsorolja hazánk legnagyobb és legszebb városait, mellőzi ezek közt Aradot, a mely pedig tényleg egyik legszebb városa Magyarországnak, a mint ezt a szerző maga is tanítja róla művének 41. lapján. Ezeket s más, esetleg még található fogyatkozásokat figyelmes átnézés s mások bíráló megjegyzéseinek is figyelembevétel után egy következő kiadásban könnyű szerrel kiigazíthatja a derék ifju szerző, kinek ezt a művét szívesen és melegen ajánljuk ev. ref. egyházunk, közelebbiről egyházkerületünk főgymnasiumai fentartó testületeinek és illető szakánárainak figyelmébe.

KÜLFÖLD.

A magyar protestáns ifjak külföldön.

(Vege.)

Harmadik helyen szólok Hollandiáról, erről a par excellence református államról, a hol már annyi magyar ifju nyerte felsőbb kiképzését. Az egészséges, józan gondolkozású holland nép nem ismeri a túlzásokat a vallásban, s ennelfogva onnan holmi vallási specialitásokat nem hoznak magukkal az ifjak a becses Lap hasábjain nem régen ismertette egy Utrechtben időző akademikus az ottani egyházi életet és uralkodó szellemet, a miből világosan láthatta az olvasó, miszerint a magyar protestáns ifjaknak csak előnyére válik, ha Hollandiába mennek.

A németországi egyetemek látogatásának megvan-e az előnye mint a hátrányai. Igen nagy előny az alkalom egy oly világnyelv elsajátítására, mint a német-nyelv. Az egyetemek tanárai világhírű tudósok s fénylő csillagok a theologiai irodalom egén. Gazdagabb theologiai irodalom ma nem létezik, mint a német, hiszen még a protestáns szellemtől távol álló konstantinápolyi görög-keleti pátriarcha is elragadva ir egyik német theologiai profeszornak az általuk elért fényes eredményről, s magasztalva említi, hogy az egyházi archeologia sikereit egyenesen a németeknek köszönhetni. De nagy hátránya a németországi egyetemek látogatásának egyfelől a sok elméletezésnek az elsajátítása s ezzel együtt a gyakorlati felfogás háttérbe szorítása, másfelől pedig a németek bizonyos zárkozottsága és sokszor nagyon is dölyfös viselkedése az idegenekkel szemben. A fényes, ideig-óráig csillogó theologiai teoriák az ifju embert rabjukká teszik, szobájához bilincselik s így azzal a szürke világnézlettel jön haza, a melyet magának kiváló elmék könyvéből szobájának négy fala között alkotott. Legtöbbször aztán fáradságot sem vesznek maguknak az egyházi élet megfigyelésére, hogy abból kiválasztva a jót, idővel hazájukban hasznát vehessék. Barátságot, ismeretséget, a mi pedig a nyelv elsajátíthatását nagyban elősegélné, Németország egyetemi városaiban alig lehet kötni, de meg valljuk be, a magyar ifjak általában nagyon bátortalanok arra, hogy a mindennapi életben forgolódjanak, az ottani viszonyokkal bővebben megismerkedjenek.

A mi a svájci egyetemek látogatását illeti, nem akarok itt részletesen az előnyökkel foglalkozni, amennyiben „Élmények és tanulmányok Svajcban“, egy évvel ezelőtt megjelent munkából mindenki láthatja, hogy a mi természetünknek, református felfogásunknak legjobban megfelel Hollandián kívül tartózkodási helyül a honi tanulmányok elvégzése után Svajc, Zürich, Bern, Basel egyetemei mindnyájan a református egészséges gondolkodásnak a hirdetői, nem rendelkeznek ugyan oly világhírű tanárokkal, mint Németország, — bár egyiket másikat világhírűnek lehetne mondani — de ezt kárpótolja az a nagy nyereség, a melyet az ember a gazdag egyházi élet, jótékony intézetek szemléléséből szerez. Az a vád, mintha a magyarok által gyakran látogatott baseli alumneum pietisztikus jelleggel bírna, egyszerűen indokolatlan. Midőn most említett munkámat az alumneum házi atyjának elküldtem s az belőle egy ottani időző erdélyi szász növendékkel egyes részleteket lefordíttattam, a melyek felolvasására estélyt rendezett, jelentést tett munkámról az alumneum értesítőjében.

A házi atya ezen értesítőben egyenesen visszautasítja, mintha az alumneum alszenteskedőket nevelne.*

Idegen nyelvek elsajátítása a köznapi életben való részvétel, ismeretség kötés, mindez elérhető Svájcban, a melyre az ember a későbbi években is midőn a gond, a létért való küzdelem sok idealismust kiől szívéből, jóleső érzéssel gondol, mint boldog ifju korának egyik tartózkodási helyéül.

Szoktak még a magyar protestáns ifjak felkeresni a bécsi evangéliumi facultást, különösen pedig olyanok, a kik kellő anyagi eszközökkel nem rendelkezvén, távolabb eső egyetemekre nem mehetnek. Különösen vonzóvá teszi a bécsi theologiai facultás látogatását Dr. Böhl Eduárdnak a magyar református ifjak iránt táplált rokonszenve, atyai gondoskodása. Azt hiszem, hogy ezután még többen mennek Bécsbe, a mennyiben a facultással kapcsolatban ezen év március 12-én megnyílt a theologiai otthon is, a melybe ugyan egyelőre csak 6 növendéket vesznek fel, de ez a szám remélhetőleg rövid idő alatt emelkedni fog.**

És most szabad legyen röviden előadni szerény nézetemet a külföldi tartózkodásáról.

Mindenekelőtt elengedhetetlen szükségesnek tartom a külföldre menendő ifjakkal a nyelvismeretet. Igaz, hogy sokan épen ennek a megszerzése végett mennek külföldre, de másfelől joggal elmondható, hogy a ki nyelvismeret nélkül megyen ki, az ne várjon sok eredményt. Bármely nyelvet is egy év leforgása alatt nem lehet elsajátítani, ha az ember már előzőleg nem foglalkozott az illető nyelvvel. Eszembe jutnak itt azok a tréfás kalandok, a melyek a nyelvekben járatlan magyar diákkal külföldön történnek, de másfelől szomorúság fog el, ha látom, miszerint ifjaink idegen nyelvek elsajátítására nem törekednek. Hogy várják tehát, hogy külföldön boldoguljanak? Miképen világosíthatják fel hazánk helyzete felől a tájékozatlan idegeneket?

Igen, ne feledjük el, hogy ezeknek a külföldön időző protestáns ifjakkal az a végtelenül fontos szerep is jut osztályrészül, hogy a nemzetiségek által rosszul informált külföldet megismertették hazánk igazi állapotával. Fájdalom, néha akad oly gyöngye lelkületű magyar ifju, a ki elragadtatva a külföldi dolgok által, a helyett, hogy megvédené a magyar ügyet, hazánkat oly színben festi le, hogy az renuménkat sok tekintetben tönkre teszi. Egy példa erre a következő: Van a baseli theologiai alumneum társalgó termében egy magyar, református ifjut ábrázoló kép, a melynek a hátlapján Máté 25 r. 35-36. verseiből német nyelven a következő idézet olvasható: „Éheztem és ennem adtatok; szomjuhoztam és innom adtatok; utonjáró voltam és befogadtatok engemet. Meztelen voltam és megruháztatok engemet; beteg voltam és meglátogattatok engemet“. Az illető ifju, — most már széles körben ismert lelkész, — 1873-74-ben volt Baselen s ottani időzésének meglelt az a szomorú crednénye, hogy Jonelli, az akkori házi atya, az alumneum következő évi értesítőjében a legfeketébb színekkel festette le hazánk diákjainak állapotát, a kik — szerinte — éhesen, rongyo-

* Lásd: Sechzung fünfzigster Jahresbericht des Alumneums für Studierende der Theologie in Basel, 1899-1900. A házi atya többek között ezeket mondja: Herr Veress beegnet auch dem in Ungarn scheinths da und dort gegen unser Alumneum erhabenen Vorwurfe, als sei dasselbe eine Brutstätte der Scheinheiligkeit, ein Vorwurf, der uns keinen Eindruck macht und gewiss von jedem, der sich nur einige Stunden bei uns aufhält, als lächerlich und grundlos wird Zurück gewiesen werden.

** Lásd ezen theöl. otthon alapítási történetét és megnyitását „Chronik der christlichen Welt“, 1901, 14. sz.

san látogatják a magyar főiskolákat, segítségre, könyö-rületre nem számíthatnak s így testileg idejekorán tönkre jutnak. Nem tudok elég kemény szavakat találni a szóban forgó férfi eljárásának az elítélésére. Először általánosan tudva van, hogy a magyar ifjak elhagyatott állapotban nem mennek külföldre, mert többé-kevésbé el vannak látva anyagi eszközökkel. Ha valakit szeretettel fogadnak a baseli alumneumban, abból még nem következik, hogy hála fejében térden csuszszék és gyámoltalan koldus szíjába illő szavakkal lássa el emlékül adott arczképét. Másodszor ne vigyük mi a világ piacára bajainkat, ne vádoltassuk a magyar közönséget szivteleuséggel, szóval ne vágjuk le önma-gunk alatt a fát.

Ha ott künn azon körökben, a melyekben a magyar ifjak megfordulnak, lassanként megismerkednek viszonyainkkal, nem ítélnék többé balul felőlünk. Egyik svájci kollégám, midőn 1899. augusztus hóban Magyarországra jött, részletesen elbeszélte nekem, hogy menyire visszaakarták őt riasztani ettől az utazástól. Ugy tüntették fel előtte hazánkat, mint műveltség nélküli rabló országot, a hol még az ember élete sincsen biztonságban. És miután három heti itteni tartózkodás után visszaakart térni, csodálkozását fejezte ki, hogy ily törekvő, fejlődésben levő országról oly helytelenül ítélnék. Az elragadtatás, melyet mutatott, főképen a vendégbarátság felett, nem az udvariasságnak tudható fe, hanem a magyarok iránti elismerésének, hiszen azóta úgy ő, mint atyja, a schaffhauseni református pap mindig megemlékeznek leveleikben eme „szép napok“-ról.

A mint fentebb hangsúlyoztam, a legnagyobb hibának tartom, ha valamely magyar ifju külföldön az órák látogatásán kívül nem tesz egyéb-t, mint a könyvek folytonos buvárlását, a melyet elvégre itthon is megtehet. „Csendben fejlődik a tehetség s világ folyásában a jellem“, mondja Goethe. „Torquato Tasso“ című remek munkájában. Már pedig külföldön a magyar ifjakkal fő a jellem megszilárdítása, a mit csakis az által lehet elérni, ha az élet zajában, a társas élet örömeiben részt veszünk. Tudományt szerezhethünk a könyvekből, de tapasztalatot nem. Pedig tapasztalat gyűjtése végett hagyja itt az ember egy időre hazáját.

Azok, a kiknek a végzet nem adja meg az alkalmat a külföldi egyetemek látogatására, ne irigyeljék azon egyéneket, a kik távoli országokat láthattak. Hány fényes ábránd, a melyet az ember külföldről haza hoz, oszlik szét a szülőföldön. Az önérték becsülése hány-szor jön összeütközésbe az itthoniak kicsinylésével. Az ifjunak, a ki országokat magas műveltséggel bíró városokat látott, ki híres egyetemek tanárainak lábainál ült, gyakran világtól elzárt községbe nyomorúságba kell visszahuzódnia s életét elégedetlen lélekkel leélni. Talán boldogabb lett volna, ha ambíció által nem sarkaltatva nem megy ki a nagy világba.

De bármily nehézséggel jár a külföldi időzésből hasznos eredményt huzni s ezt javunkra fordítani, nem szabad a végzett hittanhallgatók elől elzárni az utat és módot, hogy minél tömegesebben keressék fel a híres protestáns egyetemeiket, mert ez által ugy* theologiai irodalmunk, mint egyházi életünk elmaradott stádiumából lassanként kilép s mindjobban megközelíti azt a magaslatot, a melyen a külföldi protestáns államok e tekintetben állanak.

Veress István,
ev. ref. lelkész.

Egy igaz pap emlékezete.

(Medgyes Lajosról.)

Mikor megrezdül az orgona hangja, egy mélabus hangulat cseng át a lelkemen. Mintha szívem visszasirna rég szerte foszlott álmaiba. Egy eljátszott élet delelőjén túl az a kísértő sejtelem, hogy tán boldog, vagy boldogabb lehettem volna, ha palástot öltök, mire ifju szívem vágya ösztökélt. De aztán elfelejtkezem magamról s mint valami látomás, megjelent előttem egy jól ismert alak s csak rá tapad szemem, körülöleli emlékezetem.

Néha eltünődöm: vajon nem a szeretet nőtető fénye láttatja velem olyannak *Medgyes Lajost*, minőnek az én lelkemben él. Mert gyermeki szeretettel ragaszkodtam hozzá, a mint hogy ő is *édes* fiaként szeretett. De mentül inkább gondolkozom róla, annál mélyebb a meggyőződése, hogy tisztán látok.

Medgyes Lajost nem a véletlen terelte a papi pályára, hanem igazi hivatás, lelkének ragaszkodó szerelme. Ősrégi szekely családból származott, melynek emléket évszázok óta őrizi a szép Nyárádttere, ott a Bekecs alatt. Apja Sándor, földbirtokos és keresett híres, befolyásos ügyvéd volt. Szerette volna, ha fia is ügyvéddé lesz, a minthogy Medgyes Lajosnak két testvére lépett az ügyvédi pályára s szorgalmaskodott és sokra igyekezett; a harmadik meg életrevaló gazda lett. De őt szíve a templomhoz vezette. Lehetett lelkében valami öröklött tulajdonság is: anyja Nagy Eszter, pappleány volt.

Tanulmányait bevégezvén, deési pappá választották. Itt maradt haláláig 50 esztendőn keresztül. Kezeim közt vannak levelek, melyekben hízogó szavakkal jövedelmes egyházakba hívják. Nem ment. Ő nem számított, nem mérlegelt, csak szeretett és dolgozott.

Kiváló szónok volt. Nálunk az egyházi beszéd nemesak kiegészítő része az istentiszteletnek, toldalékul a mise után, hanem központja, melyet megelőz és kísér az ének és imádság. S éppen ezért a papi ékeszöllés nagyon fontos. Én azt hiszem, hogy az ékeszöllés virágzása az egyházi élet virágzását is jelenti. Vas Gereben mond el egy helyütt egy kis történetet. Igaz-e, nem-e? nem tudom. Nem állok jól érte. De akár igaz, akár nem, a mit a mese tanít, a belőle kihámló gondolat örök igazság.

Megüresedett a hahóti apátság s a vele kapcsolatos, jövedelmes és tekintélyes keszthelyi plébánia. A kinevezés joga Festetics György grófot illette. Természetesen sokan vágyódtak az állásra s mindeniknek volt befolyásos ajánlója. De a gróf a maga feje szerint cselekedett. Álló hat hétig szombaton elment hazulról kocsin; de senki sem tudta hová, a kocsist pedig hiában kérdezték; mert az meg nem merte mondani a szigorú tilalom miatt.

Később azonban kisült, hogy a gróf prédikációkra járt, még pedig az ajánlott egyéneket sorban hallgatta anélkül, hogy csak az egyik is gyanította volna; mert a gróf egy megviselt ruhában ment a szentegyházba, a kocsist pedig a falun kívül hagyta, hogy valamiképpen föl ne tűnjék az ő otléte.

Azonban a szónoklatok nem igen tetszettek a grófnak; hanem a néptől nagyon hallotta dicsérni a szöllős-györöki lelkészt, Horváth Jánost; tehát a legközelebbi kirándulást oda tette. A gróf sohasem látta Horváthot, tehát bizton ment a szentegyházba, s a legközelebbi padok egyikénél megállván, hallgatta a beszédet, mely mindinkább meglepé Festeticset, utóbb

pedig már könnyü is kicsordulának a megilletett hallgatónak.

Vége lön a szent beszédnek, a nép kitódult; hanem a gróf behuzván magát egy nagyon megviselt köpenybe, melyben inkább valami olasz sajtospak nézett ki, mint grófnak, megvárta a lelkészt, midőn az ajtón kiment a plébániaház felé, mely akkor egy nyomorult és behorpadt nádas ház volt.

A mint Horváth kilépett, a gróf odamegyen hozzá levett kalappal és a lelkésznek kezét csókolt, mit az megengedett azon gondolatban, hogy valami szegény ember.

„Dicsértessék a Jézus neve!” mondja a gróf. „Mindörökké!” felel rá ihletten a pap.

„Egy nagyon alázatos és buzgó kérésem volna a főtisztelendő urhoz!”

„Miben segíthetek jámbor atyámfia?” Kérde Horváth egészen meglepetve az ösmeretlen által.

„Ha tudnám, hogy főtisztelendő ur meg nem veti az én kérésemet, nagy lelki nyugalomra szolgálna!”

„Ha csak tehetem, megteszem, nekem az szentkötelességem.” Biztatja Horváth az ösmeretlent.

„Könnyen megteheti, ha akarja a főtisztelendő ur!”

„Nem ellenkezik egyházi és emberi kötelességemmel?”

„Akkor nem is mernék szólni, főtisztelendő uram!”

„Tehát szóljon édes barátom.” Biztatja Horváth.

„Fogadjon el tőlem valamit a főtisztelendő ur!”

„Az előbbi feltétel mellett mit fogadjak el?”

„A keszthelyi plébániát és a hahóti apátságot!” mondja a gróf egész alázatossággal.

Horváth megdöbbsent s végig nézi az előtte álló embert.

„El is felejtettem mondani, mondja a gróf, hogy én gróf Festetics György vagyok Keszthelyről?”

„S a gróf nekem kezét csókolt?”

„Őn nekem lelkiatyám, és megnyugtatómat várom.”

„S a gróf nem talált alkalmasabb embert?”

„Hat hét óta keresek mindenfelé, ma meglelém, főtisztelendő ur, ne engedje, hogy hiveim még hat hétig lelki atya nélkül maradjanak. Horváth elfogadja a helyet s még az napon Keszthelyen voltak. Másnap vendégek voltak, de senki sem gyanította, mit határozott a gróf, ki ebéd alatt poharat emelt s Horvátot élteté, mint hahóti apátot.

Ekkor aztán megmondá, hogy hat hét óta hova ment minden szombaton. Ebből lett később a híres székesfehérvári püspök. (Régi képek. I. k. Gróf Festetics György.)

Az bizonyos, ha a pap tudja, hogy műértő lélekel hallgatják s elismerésre talál, az megacélozza erejét, szárnyakat ad törekvéseinek.

Spurgeon beszédeit 6—7000 hallgató előtt mondja el s e beszédeket kinyomtatásuk után elkapkodja a közönség. Az érdeklődés, szeretet levegője fejleszti növeli a tehetséget.

Medgyes jeles egyházi szónok volt. Beszédei első gyűjteményének előszavában azt mondja: „Én hitszónokká szenteltetésemkor kettőt tettem fel magamban: hogy távol leszek dogmai szörszálhasogatásoktól s beszédeimben a tudáskodás feszes szinét fitogtatni nem fogom. Az elsőt azért, mert életem kívüli dolgok lévén, egy tompa zsidbadással, vagy mi még rosszabb, álfogalmakkal töltik el a lelkeket. A másodikat azért, mert az embernek csak egyik feléhez, a főhöz szólnak s itt is legfőbb csak üres báméskodást idéznek elő. Ugy

hivém, a hitszónoknak magával kell ragadnia hallgatóit. Ez alig történhetik másképen, hanem ha eszméivel az életet magát s az egész embert öleli körül s hatja át. E végből úgy kell tekinteni az emberiséget, mint Isten képviselőit a földön s ezen magas méltóság önére kell mindenkit felemelni törekedni. A vallás célja sem nem az, hogy babonát terjesszünk s így a hatalmasabbak kezére játszódjunk a gyöngébbeket; sem nem az, hogy tudásokat állítsunk elő s így az iskolák kötelese ségébe avatkozzunk. A vallásnak célja az embereket szabadokká és jókká tenni, mit az egyenlőség és szeretet törvényeinek hirdetése által akar elérni. Ezért élt és ezért halt meg Jézus. Ezért kell élni és halni minden hitszónoknak. Én e feltételekkel vállaltam el s folytatom szent hivatásomat. Jelen beszédek is a vallás e két égi forrásából merítvék s éppen ezért forrón ohajtanám, hogy könyvem lapjait ne csak egyházi, de világi olvasók is forgatnák s forgatná főleg az ifjuság, melynek az édes hon virágzása végett mindennek fölött a keresztyén vallás tiszta szellemét kell növeltetnie. Beszédeinek új folyamát pedig így vezeti be: „A keresztyén vallás azért jelentetett ki, hogy a világ megváltozzék az örök békére. Innen a vallás hirdetőjének egyetlen hivatása mindazon ellenséges érdekeket s szenvedélyeket, melyek a társadalomban az állandó béke megalakulásának ellenszegülnek, az ékesszóllás hatalmával megtámadni és árnyékba dönteni. Oda kell működnünk hogy Isten képe minden ember homlokán felragyoghasson s a keresztyén világ az igazság és a szeretet alapján elvégre is az örök béke áldásait háborítatlanul élvezhesse. A mi hivatásunk kívül esik minden politikán. Mi a vallás fáklyájával kezünkben az emberiség előtt járunk s fejedelmet és alattvalót, gazdagot és szegényt, különbség nélkül minden embert, Isten nevében egyformán igazságra és szeretetre s ezek útján békességre szólítunk. A világbéke magasztos eszménye lelkesített engem mindannyiszor, valahányszor csak Isten templomában a nép előtt megállottam. Ez alapelve minden egyes beszédemnek.”

Mindig figyelembe vette a valódi szükségleteket, abból indul ki. Mikor Deesen évekig vallásos botrányok voltak napirenden, a közönséges istentisztelet üdvös és szent voltáról elmélkedik, fejtegetvén hogy Isten nem szeretője a visszavonásnak, hanem a békességnek. Magyarországban ehenség van, külföldön is rossz esztendő, nálunk közepes termés. Isten büntető kezének sújtolása ez, az elterjedt hünekért. A takarékoság és vallásosság legyen menedékünk! Szűk aratás után azzal vigasztal, hogy csak az inség Isten ostroma a szükség által Isten a mi javunkat eszközi. 1851-ben a pusztító háboru után marhavész, jégeső, árvíz. De e közcsapásokban ne csüggedjünk el. Isten éppen azokat dorgálja meg, kiket szeret, nem hogy szenvedéseinkben gyönyörködjenek, hanem hogy bennök nemesebb erényeket fejtsen ki s őket magasabb boldogságra előkészítse. A szenvedések iskolájában fejlődik a nagyság. Ilyenkor ismerszenek fel az igaz lelkek. Kiket a természet mostohasága vagy más szerencsétlenség inségre juttatott, törjük ketté számokra az utolsó kenyeret s osszuk meg velök! Nem hágy el a mi mennyei atyánk, de vigasztal és megáld. Mäskor azt fejtegeti, hogy Isten látogatásait békével kell tünnünk. A békétűrő nem esik kétségbe s nem vetközi le a reménységet. Am mikor szűk esztendőre bö aratás kövefkezik, örömmel hirdeti, hogy Isten csak megpróbálja, de végképp nem hagyja el az embert.

Farsangban a nőtlen élet ártalmairól beszél. Vagy

az örömről. Mert a keresztyén vallás nem tanítja hogy magunkat teljesen megtagadjuk, hogy az élet örömeit, vigalmait ne élvezzük. Csakhogy örömeink közt ne feledjük el, a szemérmert és hazát. Ekkor örömnök Isten szerinti öröm. Avagy arról beszél, hogy a vigalom napjaiban ne legyünk önfeledtek. Emlékezzünk meg az élet változandóságáról s szerencsétlen ember társainkról.

Böjtben fejtegeti, hogy nem abban áll a vallásos böjt üdvös volta, hogy az emberek magokat az eledelektől megtartoztassák s testöket sanyargassák, hanem hogy az önzéstől és kegyetlenségtől tartózkodjunk s gyakoroljuk és növeljük magunkban az ember szeretetét. Ez az Isten szerint való böjt. Mäskor meg, hogy a mi vallásunk nem rendeli a böjtöt, de azért más hitfelekezeti keresztyén testvéreink vallásos szokása iránt viseltessünk tisztelettel.

(Folyt. köv.)

Versényi György.

KÜLÖNFÉLEK.

— Lelkészképességi vizsgálatok Debrecenben.

Tartattak folyó hó 17-ik és 18-ik napjain. A második vizsgálatra összesen 13-an jelentkeztek. Ezek közül jelesen képesítették 6-an, ugymint: Czirják Béla, Kovács Zsigmond, Papp Lajos, Szabó Lajos, Szombathy István, Uray Sándor. Jó osztályzatot nyertek 4-en; kielégítöt egy atyafi kapott. Ketten pedig két-két tantárgyból egy évre visszavettettek. Ebből látható, hogy — tekintve a két megbukott ifjutól, — a második vizsgálatra jelentkezettek exámenje valóban fényes eredménnyel végződött; mert másnak nem nevezhető az az örvendetes jelenség, mikor 13 közül 6-an jeles eredményt mutatnak fel. Excelsior! Annál szomorubb, söt a szó teljes értelmében leverö azonban az az eredménytelenség, mely vizsgálobizottság által az 1-ső vizsgálatra jelentkezőknél konstatáltatott. Ezek összesen 9-en voltak s nemesak hogy egyetlenegy sem nyert jeles osztályzatot, hanem összesen csak hárman mentek át és pedig 2 en jó, egy pedig kielégítő eredménnyel. Négyen 1—1 tantárgyból folyó év december hó 11-kén délután 4 órakor javító vizsgálatra állanak; 2-ten pedig ismétlésre utasítottak. Ennek a kedvezötlen eredménynek a fő oka abban rejlik, hogy az egyházkerület megadván a lehetőséget és egérutat arra, hogy negyedéves hittanhallgatóink mindjárt az iskolai év kezdetén részint esküdtfelügyelöknek, részint segédlelkészeknek kibocsáttassanak, ezek aztán egész éven át sem az előadásokra nem járnak, sem a félvi kolloquumokra elő nem állanak. Így p. o. a mult iskolai évben is csak egyetlenegy ifju akadt a kibocsátottak között olyan, ki vizsgálatait félvéneként pontosan és eredményesen letette. A többiek hagyták az egész évi anyagot az utolsó napokra. Így aztán nem lehet azon csodálkozni, ha az általok különben sem hallgatott tananyagot megemészteni nem tudják s a szakvizsgákon elbuknak. Ezen a bajon sürgösen segíteni kell, mert a szakvizsgálatokon tyukkal kalácsesal politikázni nem lehet. Vagy tartasuk fel ezeket a vizsgálatokat egész komolyságukban, vagy ejtsük el végképpen. Minthogy pedig a magyar református lelkészi kar szellemi nívauja érdekében ez utöbbira gondolni sem lehet, nincs más mód, mint arra szorítani az ifjuságot, hogy mig tanulói pályán van, addig tanuljon. Ez legyen a fő a 4-ed éves theologusra nézve éppen úgy, mint az 1-ső

évesre nézve. Ez egészen természetes s csak sajnálni kell, hogy a közel múlt években nem így történt. Mi, a kik ezelőtt pár évtizeddel állottuk ki ezeket a vizsgálatokat, még csak el se tudtuk képzelni azt a vakmerő készületlenséget, melylyel most némelyek előállnak. Mi lenne így lelkészi karunkból, ha tovább is így menne!?

— **A hód-mező-vásárhelyi ev. ref. főgymnasium évet megnyitó** istenisztelete f. hó 4-én volt, a melyen a vallástanár imádkozott, majd az igazgató tartotta megszokásos intelmekkel teli beszédét. A tanítás 6-án vette kezdetét, minthogy 5-ét a főispáni beigtatás ünnepélyeségei vették igénybe. Eddig beiratkozott 260 tanuló. Ezek közül a tápintézet 45 tanulóét félmezt mérsékelt díjért, havi 6, 8, 10, 12 koronáért, ötöt pedig ingyenes helyre vett fel a tanári kar, megszorítván az ingyenes helyek számát egygyel az alap terhére. Az isk. évvel a játék-délutánok is kezdetüket vették a tanintézetben.

— **Vegey házasság statisztikája.** Hazánkban június hónapban a hivatalos kimutatás szerint 1360 vegey házasságot kötöttek. Keresztyén-zsidó-házasságok száma 34 volt, melyből 17 esetben vett el keresztyén völegény zsidó leányt és megfordítva; az 1360 vegey házasság közül 251 esetben jött létre megegyezés a születendő gyermekek vallására nézve (18⁴⁵/₁₀₀), még pedig 98 esetben az apa, 153 esetben az anya vallása javára. A legtöbb megegyezés a római katolikus vallás javára történt 155 esetben azután az ev. református vallás következik 60 esettel. Ha az ország lakosságának 47⁸⁰/₁₀₀-át a római vallásnak, 14⁶/₁₀₀-át az ev. református vallásnak képezik, a létrejött 251 megegyezési esetből a rómaiaknak 61⁷/₁₀₀, nekünk ev. reformátusoknak 23⁹/₁₀₀ jutván, az eredmény reánk nézve a normalisnál kedvezőbbnek mondható ugyan, de nem a római vallás rovására. Érdekes még tudnunk, hogy ugyanezen hónapban a szaporodás legnagyobb volt a tiszántul, legkisebb a dunántul; a vármegyék közül Ugocea szaporodott legjobban, míg Brassó vármegye az utolsó helyen áll.

— **Nyilatkozat.** Nyagytiszteletű szerkesztő ur! Mivel Somogyi Pál barátom a Debreceni Prot. Lap közelebbi számban közölt levelének végén, Tudósító ama beismeréséhez, hogy t. i. „Mi a kezelés tisztasága ellen nem emeltünk kifogást,“ a következő megjegyzéseket fűzi: „*nini, hogy űti ki a szeg a zsákból magát. Egyházunk adóízetó tagjának is mondja magát!*“ s ezekben, mint szintén „a saját meggyőződés tanúság. furcsa biz ez és jellemző“ emlegetésével, valamint „a rendszerváltozás“ siettetéséről mondottakban határozottan réám céloz: tisztelettel kérem nagyítiszteletű Szerkesztő urat, méltóztassék becses lapjában közzétenni, hogy „*visitatio a debreceni egyházban és egy kis ráadás a szerkesztői megjegyzésre*“ című cikkeket nem én irtam, a Tudósító nem én vagyok.* Kiváló tisztelettel Debrecen, 1901. szept. 16. Kovács Lajos.

— **Az angol lelkipásztorok közbelépése a búrok érdekében.** Az anglikán, katolikus és dissenter egyházak lelkészei közös egyetértéssel egy felhívást bocsátottak ki, a melyben azt követelik hogy Afrikában a béke állíttassék helyre. Ez a felhívás a többek között így hangzik: „Mi alólírottak azt gondoljuk, hogy keresztyén hitünkrol“ teszünk bizonyosságot, midőn kijelentjük,

hogy 1., egy nemzet nagysága igazságérzésünk szerint nem a birodalom határainak kiterjedésétől függ. 2., hogy ugyanazon erkölcsi törvények vannak érvényben a népekre nézve, mint az egyesekre, 3., hogy minden hódítás ellene van a Jézus Krisztus tanításának. Ennél fogva követeljük annak nevében, ki a szerencsétleneket vigasztalja; a raboknak szabadságot hirdet, hogy a büroknak olyan békeajánlatokat kell tenni, melyeket azok méltóságok feláldozása nélkül elfogadhatnak.“ Mint a „Reformirte Kirchenzeitung“ írja, ezt a felhívást eddigelé már sok ezerezer jegyezték alá.

— **Debreceniek egy erdélyrészi kis egyházért.**

A magyar kalvinizmus ősi várában, szép Debrecenben, jóságos szívek tudomást vettek a folyó év tava-zán, a kisdud alsó-járai ev. ref. egyházközség viharos multjáról és küzdelmes jelenéről. Megtudták, hogy a szegény, de ősi hitéhez és magyarságához szívósan ragaszkodó gyülekezetnek templomi s különösen úrasztali fölszerelése rendkívül fogyatékosak. A nagy nyilvánosság mellözésével, úgy szólva, bizalmas magánkörben, gyűjtést indítottak tehát, mely rövid pár hétnyi idő alatt oly szép eredményre vezetett, hogy a szegény kis egyház diszes és értékes keresztelő és úrasztali edények, katedrai és úrasztali terítők s kellő számú „Énekeskönyv“ példányok birtokába jutott. A keresztyéni szeretetnek eme szép megnyilatkozása mély hálával tölté el az alsó járai ev. ref. egyház minden tagjának szívét s lelkét és a midőn mély köszönetüknek a nyilvánosság előtt kifejezést adnak: egyrészt a számotadás végett, másrészt a ragyogó nemes példa feltüntetésé céljából nyilvánosság elé bocsátják az adományokról a következő kimutatást: I. *Felszerelési tárgyakat adományoztak:* Özvegy Hegyi Mihályné, született Józsa Eufrozina adományai: egy ezüst kehegy, értéke cirka 100 k., egy ezüst tányér, értéke cirka 100 k., egy keresztelő kanna és medence, kina ezüstből, értéke cirka 50 k. Fazekas Sándor adománya: egy ezüst kehely értéke cirka 60 k. Összes érték 310 k. II. *Pénzadományok:* Aczél Ferencz 2 k., Artimovics N. 20 fill., Abraham László 5 k., Bakonyi Samu 10 k., Dr. Balkányi Miklós 10 k., Balogh József 1 k., Balogh Vilmos 20 fill. Dr. Bartha Bela 2 k., Blayer Lajos 2 k., Boczán Elemér 5 k., Bogdán Gábor 2 k., özv. Bogdán Zsigmondné 1 k., Bónis Andor 1 k., Budaházy Odön 1 k., Budaházy Szilárd 1 k., Csanak József 10 k., Csernátóni Alajos 40 fill. Csiky Lajos 1 k., Dr. Czeglédy Mihály 1 k., Dalmy László 1 k., Dávidházy Sándor 1 k., Dávid Mihály 1 k., Dávid Sándor 50 fill., Dicsőfi Gizike 1 k., Dicsőfi József 2 k., Dicsőfi Józsefné 1 k., özv. Dicsőfi Józsefné 2 k., Dicsőfi Margitka 1 k., Dicsőfi Marianna 1 k., Donhoffer I. 80 fill. Dóczy Imre 2 k., Egerváry Béla 1 k., Eöry Mária 1 k., Dr. Erdős József 4 k., Eröss Lajos 2 k., Faragó Ernő 20 fill. Farkas Imre 40 fill. Fenyves Ákos 1 k., Fintha Géza 20 fill., Fischbein Sándor 1 k., Gábris Mihály 40 fill., Géhl György 2 k., Géresi Kálmán 2 k., Gombos Endre 1 k., Gulácsy László 1 k., Dr. Haendel Vilmos 1 k., Harsányi János 4 k. Harstein Lipót 3 k. Horváth János 20 k., Horváth Mariska 1 k., Hódy Béla 1 k., Igyártó Sándor 5 korona; Tonótus N. 20 fillér; Jóna Dániel, Juhász Jolán, Justh Géza, Karácson Imre. Katona Julia 1—1 korona; Kaufmann Márk 30 fillér; Kállai N., Káposztás Imre 1—1 korona; Káposztás János 2 k., Kerekes László 1 korona. Képezdei tanulók 17 kor. 6 fillér, Kiss András 1 k., Kiss Áron 5 k., K. Kiss József 10 k., Kiss Pál 1 k., Klein József 10 fill., Komlóssy Arthur 3k., Komlósi Miklós 1 k., Korb Gusztáv 40 fill., (Folyt. köv.)

*. Közéteszem s kijelentem hogy „Tudósító“ nem Kovács Lajos. Szerk.

— **Gyászhir.** A kunhegyesi ev. ref. egyháztanács fájdalommal tudatja, 32 éven keresztül szeretett lelkipásztora, a heves nagykunsági egyházmegye tanácsbírája s gyámintézeti pénztárnoka, Nagytiszteletű **Rács Miklós** urnak, áldásos élete 58-ik évében mai napon reggeli 6 órakor hosszas szenvedés után történt csendes elhunytát. A boldogultnak hullt tetemeit f. hó 13-án d. u. 3 órakor tartandó gyászszertartás után fognak a kunhegyesi ev. ref. temetőben örök nyugalomra tétetni. Kunhegyes, 1901. szeptember 12. A kunhegyesi ev. ref. Egyháztanács. Áldás és béke poraira!

Szerkesztői üzenet.

G. L. Kisujszállás. A kívánt időre meg fog jelenni. — **B. S. Váncsod.** Többször megfordulván abban a községben, magam is láttam, hogy ott a nagy közönség nemcsak hogy vasárnapot ront, de a szó teljes értelmében megzavarja nyári vasárnapdél-előtti és délutáni istentiszteleteket. Hogy e tekintetben a szolgabírónál már jelentést tettél, de eredménytelenül, azt is elhiszem. De ne is a közigazgatási hatósághoz folyamodjál ebben a dologban, hanem a kir. járáskirósághoz. Ez majd több eredménnyel jár. Az 1868. LIII. t. c. 19. §-a ugyanis így rendelkezik: „egyik vallásfelekezethez a tagjai sem kötelezhetők arra, hogy más vallásfelekezethez egyházi szertartásait és ünnepeit megtartsák, vagy hogy ezen napokon bárminemű munkától is tartózkodjanak. Vasárnapokon azonban minden nyilvános és nem elkerülhetetlenül szükséges munka felfüggesztendő. Ugyiszintén bármely vallásfelekezethez ünnepein a *templom közelében* s egyházi menetek alkalmával azon tereken és utcákon, melyekben az ily menet keresztül vonul, mindaz mellőzendő, a mi az egyházi szertartást zavarhatná.“ Ős zefüggsben áll a törvény ezen intézkedésével s kiegészíti ezt az 1879. XL. t. c. 52. §-a, mely így szól: „A ki az 1868. LIII. t. c. 19. §-ának az ünnep- és vasárnapokra vonatkozó intézkedését megszegi: száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“ Jó lesz, ha beadványodban e törvényszakaszokra azokat így pontosan megnevezvén, hivatkozol — **V. M. Gégény.** Legközelebb jönni fog: erről a számról lekésett.

Tartalom-jegyzék: Hódításunk érdekében. Fekete Gyula, — Tárcá: Imre Sándor. Dr. Gulyás István. — Közlemények: Felolvasás a Berettyó-völgyi lelkészi kör értekezletén. Lévai Mihály. — A nagykarolyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Berey. — Tartalom. — Külföld: A magyar protestáns ifjak külföldön. Veress István. — Egy igaz pap emlékezete. Versényi György. Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásati hirdetés.

A szentesi evang. reform. egyház pályázatot hirdet halálozás által megüresedett egyik orgonista-kántori állásra.

A megválasztandó kántor évi fizetése előleges havi részletekben fizetendő 1200 azaz egyezerkétszáz korona, szabadlakás és a stóla-jövedelem őt illető felerésze. Az egyház hiveinek száma 16651.

Kötelessége: Minden második héten orgonista-kántori szolgálat a templomban; kántortársával fölváltva a halottak temetése s vegre az egyház által kijelölendő iskolában heti két órán a kotta-ismeret és énekek tanítása.

A pályázók kellően felszerelt kérvényeiket okt. 20-ig az egyház elnök lelkészi hivatalához tartoznak beküldeni. Az állást elnyerni óhajtók próba éneklésre és orgonálásra 1901. évi novem-

ber 6-án reggel 8 órakor jelentkehetnek az egyház tanácstermében. Utiköltségeiket önmaguk tartoznak viselni. A megválasztott kántor állását 1902. január 1-én köteles elfoglalni és a békés-bánáti evang. reform. egyházmegye nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja lesz.

Szentesen, 1901. szept. 16.

Balogh János
főgondnok.

Geröcs Lajos
ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A békés-bánáti ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett *vésztoi* ev. ref. lelkészi hivatalra.

Díjazás, szabadlakáson kívül;

1. Kézpénz: 193 kor. 20 fill. 2. szántás-, kaszálás-, örletés-, nád váltása: 200 kor. 3. 5 öl kemény tüzi fa. 4. Buza 41 hktl. 5. Árpa: 41 hktl. 6. fagygyu 22 klgr. 50 d. 7. föld 80 hold, adóját az egyház fizeti 8. Stóla az egyházkerület határozata szerint.

Az egyház I-ső osztályu; lelkek száma 7600.

A megválasztott lelkész a békés-bánáti ev. ref. egyházmegye nyugdíjintézetének kötelezett tagja, mely ez állomás után, alapszabályok értelmében 2800 korona évi nyugdíjat biztosít. A megválasztott lelkész 1902. jan. 1-én tartozik hivatalát elfoglalni.

Pályázati kérvények, szabályszerű minősítvennyel és szolgálati bizonyítvánnyal ellátva f. év okt. 20-ig Szabó János espereshez Hódmező-Vásárhelyre küldendők.

Debrecen, 1901. szept.

Kiss Áron
püspök.

Pályásat.

A beregi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett *badalói* ev. ref. egyház lelkészi állomására.

Javadalmazása szabad lakáson és belsőség használatán kívül 1. a hivektől 124 hektoliter buza, 2. 30 hold 1200 □ ölével számított földbirtok, bemunkáltatja maga a lelkész, a hivek pusztai trágyát hordanak, 3. 14 öl tűzifa 4. A temető szénatermése. 5. 16 korona regale-váltás utáni járulék. 6. Az egyháztól 40 korona 7. A szokásos stóla.

Az itt elősorolt jövedelemhez járul 1600 koronáig 267 kor. 76 fillér állami kiegészítés.

Az egyház, — egyházmegyei megállapítás szerint — II-od osztályu.

Az állás a választás megerősítése után azonnal elfoglalható.

A szabályszerű minősítéssel és szolgálati

bizonyítványokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények Sütő Kálmán espereshez — Munkács, posta hely Bereg megye, — folyó 1901. év október hó 20-ig küldendők be.

Kiss Aron
püspök.

Pályásat.

A margittai ev. ref. tanítónői állásra pályázat hirdettek. Javadalma : készpézből 600 Korona ; terményben s egyéb illetményekben díjlevéli hivatalos becslés szerint 208 korona ; két szobából s mellékhelyiségekből álló lakás. Kötelesege : 4 osztályú leányiskola vezetése. A megválasztott tanítónő állását azonnal elfoglalja s egy évi sikeres működés után állandósíttatik. Kellőleg felszerelt kérvények október 10-ig a margittai (Bihar-megye) ev. ref. lelkészi hivatalhoz küldendők.

Margitta, 1901. szept. 18.

Balogh Ferencs
ev. ref. lelkész.

Üzletem fentállása alatt 96 ev. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,
Darabos-utca 7. sz. alatt (a Collegium mellett.)
Fentáll 1893. óta.

Teljesen e célra épített házamban készítek a mai kor legtökéletesebb vívmánya szerint, bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a czégem iránti bizalom, s ígérem ezuttal is, hogy továbbra is ugy az árakban, mint a kivitelben egyházam érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem.

Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron több évre menő jótállás mellett. — Megrendelésre készítek bármilyen kivitelű harmóniumokat is.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előjáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szives pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékyártó István
orgona építő.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Műtermemben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

Erdeklődőket szivesen látok, tervekkel készséggel szolgállok.

Az 1901—1902. iskolai év kezdetén

minden gondot és fáradságot megtakarítanak a tisztelt szülők, ha kedveseinek ruha-szükségletét egyszerüen az előkelő, elismert jó hírnevű

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha

czégéhez fordulnak, a hol is a dusan felszerelt raktárán található mindenféle férfi-, fiu- és gyermek-ruházatok a legolcsóbban és a legfinomabb minőségben.

Személyes meggyőződésre kéri föl a t. ruhavásárló közönséget. — Tisztelettel

NEUMANN M. czég

Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Nvomatot! Hoffmann és Kronovitz könyvverdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.